

FAVO

Federale Adviesraad voor Ouderen

JAARVERSLAG

2016

Jaarverslag 2016

Federale Adviesraad voor Ouderen

Luc Jansen – Voorzitter

Willy Peirens – Ondervoorzitter

mei 2017

Voorwoord en balans

Geachte lezer,

Hierbij vindt u het vierde jaarverslag van de Federale Adviesraad voor ouderen (FAVO), dat een overzicht geeft van de werkzaamheden van de Raad in 2016.

In 2016 heeft de FAVO tijdens haar laatste mandaat van 10 maanden **43** adviezen uitgebracht. Net als het Bureau is de Raad **6** keer samengekomen. De permanente commissies hebben **14** keer vergaderd: **5** keer voor de commissie Pensioenen, **4** keer voor de commissie Toegankelijkheid van de geneeskundige verzorging, **1** keer voor de commissie Sociale Integratie en bestrijding van de kansarmoede, **5** keer voor de commissie Mobiliteit en **0** keer voor de Commissie Gelijkheid van kansen.

Verder in dit verslag vindt u een overzicht van het geleverde werk door het Bureau, de Raad en elk van de vijf permanente commissies. In bijlage 1 van het jaarverslag vindt u de in 2016 uitgebrachte adviezen. Naast de uitgebrachte adviezen vindt u in bijlage 2 eveneens de samenstelling van de verschillende organen van de FAVO terug.

Ten slotte vindt u in bijlage 3 nog een document met de zienswijze van de FAVO betreffende de vervanging van leden die ontslag hebben genomen. Dit document werd bezorgd aan de toezichthoudende ministers met de vraag de wet en het huishoudelijk reglement aan te passen. Zoals in 2015 waren ook nu de behaalde resultaten alleen mogelijk dankzij de inzet van de leden van het Bureau en de verschillende commissies.

Alle in 2016 uitgebrachte adviezen kwamen er op initiatief van de Raad. Toch heel merkwaardig dat de regering voor de uitwerking van haar beleid geen beroep doet op de ervaringen en de inbreng van de door de wetgever voorziene Adviesraad voor ouderen.

De wet van 8 maart 2007 tot oprichting van een Federale Adviesraad voor ouderen bepaalt in art. 3, § 4: “De leden van de regering aan wie het advies is gericht, formuleren binnen de drie maanden na de ontvangst ervan, het gevolg dat ze aan het advies willen geven. Indien ze geen gevolg wensen te geven aan het advies, motiveren ze dat omstandig.”

In 2016 hebben wij weinig reacties op de uitgebrachte adviezen gekregen, hetgeen ons niet lijkt te beantwoorden aan de bepaling in art. 3, § 4 van de wet van 8 maart 2007. Ook hier hopen we op beterschap in 2017.

In de wet van 8 maart 2007, meer bepaald art. 4, § 6, is eveneens voorzien dat de Adviesraad voor de uitvoering van zijn taken bijgestaan wordt door een cel binnen de administratie die voor zijn werking ook een beroep kan doen op experts.

Ook in 2016 was die steun vanuit de FOD Sociale Zekerheid vlot en uitstekend. Voor vier van de vijf permanente commissies (Pensioenen, Toegankelijkheid van de gezondheidszorg, Sociale Integratie en bestrijding van de kansarmoede en Mobiliteit) was er naast de logistieke steun (vergaderzaal en tolken) een goede samenwerking met de betrokken beleidscellen.

Voor de commissie “Gelijkheid van kansen” kwam er dus ook in 2016 geen oplossing en eind 2016 deelde de POD Maatschappelijke Integratie mee dat het niet meer mogelijk was de werking van de commissie Sociale Integratie en bestrijding van kansarmoede verder te ondersteunen. Dit verklaart waarom er geen vergaderingen hebben plaatsgevonden van deze commissie.

Eind 2016 zijn alle commissies gestart met de voorbereiding van een advies over het regeringsprogramma en de algemene beleidsnota's.

De FAVO heeft eveneens het recht kandidaten voor te dragen om de gepensioneerden te vertegenwoordigen in verschillende federale adviesorganen.

Sinds 20 augustus 2015 heeft de FAVO 2 vertegenwoordigers in het Raadgevend Comité van de treingebruikers.

Binnen het Nationaal Pensioencomité heeft de FAVO geen vertegenwoordigers. Bij herhaling heeft de Raad gewezen op het belang van de inbreng van de ervaring van de ouderen bij de uitwerking van de pensioenhervormingen.

Artikel 3, § 2 van de wet van 8 maart 2007 tot oprichting van een Federale Adviesraad voor ouderen stelt ook dat de Raad, op verzoek van een lid van de regering, waarnemers afvaardigt naar de in het kader van de Europese Unie opgerichte adviescomités. Hierover kwam geen enkele vraag van een regeringslid en er is ook geen informatie bekend over het bestaan van dergelijke comités.

Ondertussen startte de Raad zijn vierde werkjaar. Naast het afwerken van verschillende adviezen over het regeringsprogramma en de algemene beleidsnota's is het nu uitkijken naar de uitwerking van het aangekondigde beleid. De Raad zal na de hernieuwing van de mandaten de impact van dit beleid nauwgezet blijven opvolgen om zijn opdracht – adviezen over het gevoerde ouderenbeleid formuleren vanuit de behoeften van ouderen en hun specifieke belangen verdedigen – te kunnen uitvoeren.

De leden blijven even enthousiast. Een kleine kanttekening: de werking van sommige commissies en van de Raad wordt geplaagd door absentisme. Het huishoudelijk reglement zal moeten worden aangepast om onze opdracht naar behoren te kunnen uitoefenen en nog beter uit te voeren. Daarvoor rekenen wij tevens op de ondersteuning en medewerking van de vertegenwoordigers van de bevoegde regeringsleden en van de vertegenwoordigers van de betrokken administraties.

Daarenboven moet er ook meer duidelijk komen over de concrete draagwijdte van een aantal bepalingen in de wet, o.m. met betrekking tot de bijstand van een cel binnen de administratie (artikel 4.1 van de wet), de in de wet voorziene taak van het Bureau inzake "technische en administratieve coördinatie van de werkzaamheden van de Adviesraad en de verschillende werkgroepen of commissies" en de modaliteiten m.b.t. de "werkingskosten van de Adviesraad". Over al deze punten werd namens de Raad op 2 juni 2016 een brief gestuurd aan de twee voogdijministers. De brieven bleven zonder enige reactie. In het vooruitzicht van het einde van de mandaatperiode van de Raad en de benoeming en installatie van de nieuwe leden heeft de Raad de beide voogdijministers een voorstel bezorgd voor het organiseren van een extra algemene vergadering "evaluatiemoment van de werking van de Raad". Ook hierop kwam geen antwoord.

Eind 2016 lopen de mandaten van de huidige leden van de FAVO af. De nieuwe raad dient in de komende maanden te worden geïnstalleerd.

Brussel, 31 mei 2016

Luc Jansen
Voorzitter

Willy Peirens
Ondervoorzitter

Inhoudstafel

Voorwoord en balans	2
Inhoudstafel.....	4
1. Overzicht Bureauvergaderingen	5
2. Overzicht vergaderingen Raad.....	7
3. Overzicht vergaderingen van de Commissie Pensioenen	8
4. Overzicht van de vergaderingen van de Commissie Toegankelijkheid tot de Gezondheidszorg.	9
5. Overzicht vergaderingen Commissie Maatschappelijke Integratie en Bestrijding van Kansarmoede	10
6. Overzicht van de vergaderingen van de Commissie Mobiliteit.....	10
7. Overzicht vergaderingen Commissie Gelijkheid van kansen	11
BIJLAGE 1: Adviezen van de Raad	12
BIJLAGE 2: Samenstelling van de organen van de Federale Adviesraad voor Ouderen.....	59
BIJLAGE 3: aanvullende nota's bij het huishoudelijk reglement	64

1. Overzicht Bureauvergaderingen

In 2015 heeft het Bureau 4 keer vergaderd in het kader van de administratieve en technische coördinatie van de Raad.

Tijdens de Bureauvergadering van 3 februari 2016 werden de werkzaamheden van de permanente Commissies overlopen en werd vastgesteld dat het ontwerpadvies 2016/00 betreffende de algemene beleidsnota inzake sociale zaken en gezondheidszorg, voorbereid in de Commissie Toegankelijk tot de gezondheidszorg voorgelegd kan worden aan de Raad.

Daarnaast werden, zoals in elke Bureauvergadering, de ontvangen reacties op de diverse adviezen besproken en gaven de vertegenwoordigers van de FAVO in de diverse externe organen nadere toelichting over hun activiteiten.

Op de vergadering van 8 maart 2016 werd het probleem van het absentisme besproken. De vraag rijst hoe langdurige en permanente afwezigheden kunnen worden opgevangen. Ook de budgettaire situatie van de FAVO wordt behandeld.

Daarnaast worden er drie ontwerpadviezen behandeld, met name:

- ontwerpadvies 2016/01 betreffende de algemene beleidsnota inzake pensioenen van 30 oktober 2015 (vorbereid in de Commissie Pensioenen)
- ontwerpadvies 2016/02 betreffende de algemene beleidsnota mobiliteit van 30 oktober 2015 (vorbereid in de Commissie Mobiliteit)
- het ontwerpadvies 2016/03 betreffende het rijbewijs met punten (vorbereid in de Commissie Mobiliteit)

Er wordt beslist om alle ontwerpadviezen ter goedkeuring door te verwijzen naar de Raad.

In de vergadering van 9 mei 2016 werden de werkzaamheden van de permanente Commissies overlopen. Drie ontwerpadviezen werden voorgelegd aan het Bureau, namelijk

- ontwerpadvies 2015/04 betreffende de onvervulde noden op het vlak van geneeskundige verzorging (vorbereid in de Commissie Toegankelijkheid tot de gezondheidszorg)
- ontwerpadvies 2016/05 betreffende de algemene beleidsnota inzake armoedebestrijding van 4 november 2015 en de algemene beleidsnota inzake maatschappelijke integratie van 30 oktober 2015 (vorbereid in de Commissie Sociale integratie en bestrijding van kansarmoede)
- ontwerpadvies 2016/06 betreffende het ontwerp van derde federaal plan armoedebestrijding 2016-2019 (vorbereid in de Commissie Sociale integratie en bestrijding van kansarmoede)

De ontwerpen zullen voorgelegd worden aan de Raad. Daarnaast worden er voorstellen geformuleerd om het absentisme aan te pakken en wordt de overgang naar de nieuw samengestelde Raad besproken.

Op 25 oktober 2016 vond de laatste vergadering plaats. Volgende ontwerpen werden voorgelegd aan het Bureau:

- ontwerpadvies 2016/07 betreffende de geestelijke gezondheidszorg (voorbereid in de Commissie Toegankelijkheid tot de gezondheidszorg)
- ontwerpadvies 2016/08 betreffende de besparingen in de gezondheidszorg (voorbereid in de Commissie Toegankelijkheid tot de gezondheidszorg)
- ontwerpadvies 2016/09 betreffende de toepassing van het generatiepact en de welvaart (voorbereid in de Commissie Pensioenen)
- ontwerpadvies 2016/10 betreffende de koppeling van de inkomensgarantie voor ouderen aan de welvaart (voorbereid in de Commissie Pensioenen)
- ontwerpadvies 2016/11 betreffende de gelijkstelling van het eindeloopbaan-tijdskrediet (voorbereid in de Commissie Pensioenen)

Alle ontwerpen worden ter goedkeuring doorverwezen naar de Raad. Er wordt tevens dieper ingegaan op de problemen rond het einde van het mandaat.

2. Overzicht vergaderingen Raad

De algemene vergadering van de Federale Adviesraad voor Ouderen (de Raad) is in 2016 in totaal zes keer samengekomen.

Op de eerste vergadering van **16 februari 2016** werd het advies betreffende de Algemene Beleidsnota inzake Gezondheidszorg goedgekeurd (advies 2016/00).

Er werd beslist om de minister van Pensioenen te contacteren inzake de vernieuwing van de mandaten. Ook enkele aandachtspunten met betrekking tot de rol en het functioneren van de Raad, de participatie in de werkzaamheden van de Nationale Pensioencommissie en de vertegenwoordiging van de FAVO in de Commissies “aanvullende pensioenen” dienen aangekaart te worden. Er werd tevens beslist om de website van de Raad te actualiseren.

Op de vergadering van **25 maart 2016** werd het aanwezigheidsquorum niet gehaald waardoor de Raad geen beslissing kon nemen in verband met de voorgestelde adviezen. Deze adviezen werden vervolgens wel besproken en goedgekeurd op de volgende vergadering, met name die van **18 april 2016**.

Het betreft het advies betreffende de algemene beleidsnota inzake pensioenen (2016/01), het advies betreffende de algemene beleidsnota mobiliteit (2016/02) en het advies betreffende het rijbewijs met punten (2016/03).

Op **13 juni 2016** werden er drie adviezen goedgekeurd, met name het advies 2016/04 betreffende de onvervulde noden op het vlak van geneeskundige verzorging, het advies 2016/05 betreffende de algemene beleidsnota inzake armoedebestrijding en het advies 2016/06 betreffende het ontwerp van het “derde federale armoedebestrijdingsplan”.

Tijdens deze vergadering werd ook dieper ingegaan op de verspreiding van het jaarverslag 2015 en de overgang naar de nieuwe Raad, gezien het mandaat van de leden eind 2016 wordt beëindigd. Het probleem van het absentisme en het aanwezigheidsquorum wordt besproken en het idee om een buitengewone algemene vergadering te beleggen bij het einde van het mandaat wordt onderzocht.

In de vergadering van **10 november 2016** wordt het aanwezigheidsquorum opnieuw niet gehaald. Gezien het mandaat op 21 november 2016 afloopt wordt beslist een nieuwe vergadering te beleggen op 16 november 2016.

Op de laatste vergadering van **16 november 2016** worden zes adviezen goedgekeurd. Het gaat om volgende adviezen:

- advies 2016/07 betreffende de geestelijke gezondheidszorg,
- advies 2016/08 betreffende de besparingen in de gezondheidszorg,
- advies 2016/09 betreffende de toepassing van het generatiepact en de welvaart,
- advies 2016/10 betreffende de koppeling van de inkomensgarantie voor ouderen aan de welvaart,
- advies 2016/11 betreffende de gelijkstelling van het eindeloopbaan-tijdskrediet en
- advies 2016/12 betreffende de geplande aanpassingen inzake de gelijkstelling van werkloosheid en de stelsels van werkloosheid met bedrijfstoeslag.

In deze laatste vergadering wordt tevens beslist om de toezichthoudende ministers een brief te schrijven met de vraag om, gelet op de vertraging bij de benoeming van de nieuwe leden, de huidige mandaten bij koninklijk besluit te verlengen.

De voorzitter dankt de tolken, het secretariaat en alle leden voor de goede samenwerking tijdens dit mandaat.

3. Overzicht vergaderingen van de Commissie Pensioenen

De rol van de commissie bestaat erin de adviezen betreffende pensioenaangelegenheden voor te bereiden. De commissie Pensioenen heeft een belangrijk advies van 30 oktober 2015 betreffende de algemene beleidsnota van de Minister van Pensioenen voorbereid. Het was de gelegenheid om een balans op te maken van het regeringsbeleid en om de nieuwe fasen van de pensioenhervorming te evalueren. Daarnaast heeft de commissie zich beziggehouden met de kwestie van de gelijkstelling van bepaalde periodes voor de pensioenberekening (meer bepaald werkloosheid, stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag en eindeloopbaantijdscrediet). Tot slot heeft de commissie adviezen voorbereid over de aanpassing van de pensioenen en de inkomensgarantie voor ouderen aan de welvaart.

De commissie heeft vijf keer vergaderd in 2016: op 21 januari, 2 februari, 3 maart, 6 september en 22 september.

De commissie heeft vijf adviezen uitgewerkt:

- advies betreffende de algemene beleidsnota inzake pensioenen van 30 oktober 2015;
- advies betreffende de toepassing van het generatiepact en de welvaart;
- advies betreffende de koppeling van de inkomensgarantie voor ouderen aan de welvaart;
- advies betreffende de gelijkstelling van het eindeloopbaantijdscrediet;
- advies betreffende de geplande aanpassingen inzake de gelijkstelling van werkloosheid en de stelsels van werkloosheid met bedrijfstoeslag (SWT).

Advies 2015/12 van de FAVO betreffende de zware beroepen kon op 15 februari voorgesteld worden aan de commissie Zwaar Werk van het Nationaal Pensioencomité.

Bovendien hebben de ombudsmannen voor de pensioenen hun jaarverslag 2015 voorgesteld aan de commissie Pensioenen op de vergadering van 6 september.

4. Overzicht van de vergaderingen van de Commissie Toegankelijkheid tot de Gezondheidszorg.

De Commissie Toegankelijkheid van de Gezondheidszorg vergaderde viermaal in 2016, namelijk op **29 januari**, **30 maart**, **7 juni** en **28 september**.

- In de vergadering van **29 januari** werd een bespreking gehouden over het ontwerpadvies betreffende de Algemene Beleidsnota Sociale Zaken en Gezondheidszorg. Er waren een aantal opmerkingen en het ontwerpadvies werd aangepast.. Daarnaast werd nagedacht over het thema "onvervulde noden in kader van ziekteverzekering / gezondheidszorg". De basis was een tekst van commissielid Geert Messiaen. Van hieruit zou een ontwerpadvies geformuleerd worden.
- Tijdens de vergadering van **30 maart** werd uitvoerig van gedachten gewisseld over het ontwerpadvies "Onvervulde noden in de Gezondheidszorg". Er waren talrijke opmerkingen en de ontwerptekst werd aangepast. Er werd voorgesteld om de opmerkingen rond Geestelijke gezondheidszorg niet verder uit te diepen maar in een afzonderlijk advies te behandelen. Geert Messiaen zou hierrond opnieuw een insteek geven tegen een volgende vergadering.

Er werd ook afgesproken dat in een van de volgende vergaderingen iemand van RIZIV info zal komen geven rond "transparantie van facturen". De insteek voor het jaarverslag 2015 kwam aan bod waarbij bezorgdheid wordt geuit over (niet) respons op de opgemaakte adviezen.

- Op **7 juni** kwam de Commissie opnieuw samen rond de uitgebreide nota "Geestelijke gezondheidszorg" (enkel NL-versie). De nota werd voorgesteld door de schrijver van de tekst. Er werd stilgestaan bij art 107 en de gevolgen voor de psychiatrie. Toch werd er gekozen om vooral het probleem / knelpunten bij ouderen te beklemtonen in de eerste lijn, mantelzorg bij psychische ziekten en de residentiële setting. Vanuit deze bespreking werd afgesproken om voor een volgende vergadering een ontwerp advies te hebben in N en FR. Met de brief 22 juli 2015 kregen wij antwoord van de minister op ons advies in verband met erkenning van de mantelzorger (ontwerp KB in uitvoering van de wet 12-05-2014).
- Op **28 september** kwam de Commissie voor een laatste keer samen (einde mandaat voorzien in november). Op deze vergadering kwam vooreerst het ontwerpadvies betreffende Geestelijke Gezondheidszorg aan bod . Dit advies werd bijgestuurd naar inhoud en vorm. Er werd ook beslist om niet in te gaan op het masterplan internering. Het aangepast advies werd nogmaals naar alle leden van de Commissie gestuurd met de vraag om per kerende te reageren (Er waren geen opmerkingen).

In een tweede deel van de vergadering gaf Christel Heymans een presentatie van de nieuwe regeling inzake "Financiële Transparantie in de Gezondheidszorg". Ook hierover werden een aantal opmerkingen gemaakt en in de notulen opgenomen . Deze kunnen dan dienen als ... stof tot nadenken voor de vernieuwde commissie.

5. Overzicht vergaderingen Commissie Maatschappelijke Integratie en Bestrijding van Kansarmoede

---

In 2016 was er 1 bijeenkomst van de Commissie op 15 april 2016 . Aan de agenda : de bespreking van het ontwerp-advies m.b.t. de beleidsnota's Maatschappelijke Integratie en Armoedebestrijding . Zoals vermeld in de inleiding op dit Jaarverslag kon de Commissie vanaf 1 juli niet meer rekenen op enige administratieve ondersteuning .

6. Overzicht van de vergaderingen van de Commissie Mobiliteit

---

In 2016 is de Commissie Mobiliteit 5 keer samengekomen.

Onze vergaderingen werden ernstig belemmerd door:

- onvoldoende statistische informatie en materiaal
- onregelmatigheden wat betreft het kunnen beschikken over een secretariaat en zelfs op het vlak van de verslagen van de vergaderingen
- nagenoeg georganiseerde afwezigheden van de leden van de Franstalige vleugel.

Lijst van de besproken onderwerpen:

- 29 januari: rijbewijs met punten
- 26 februari: delegatie ontvangen op het Kabinet van Minister Galant, waar wij het probleem inzake de aansluitingen wilden voorleggen, maar de minister werd dringend opgeroepen, waardoor wij ons hebben beperkt tot het opvragen van verschillende bij de NMBS bestaande statistieken
- 8 april: hernemen ontwerp rijbewijs met punten en voorstelling algemene beleidsnota inzake vervoer
- 10 juni: bespreking over ontwerpadvies over het verzekeringsbeleid voor autobestuurders ouder dan 70 jaar.
- 10 oktober: unificatie van de NMBS-, MIVB- en TEC-tarieven en nota over de inrichting van wagenterreinen aan de stations, parkings, bescherming van de reizigers, informatie, ticketautomaten.

Twee leden van de Commissie Mobiliteit zijn vertegenwoordigd in het Raadgevend Comité van de treinreizigers - RCTR -, hebben deelgenomen aan verschillende plenaire vergaderingen in 2016 en worden regelmatig uitgenodigd op informatievergaderingen over projecten bij de NMBS en Infrabel.

7. Overzicht vergaderingen Commissie Gelijkheid van kansen

Gezien het ontbreken van enige administratieve en logistieke ondersteuning voor het werk van deze Commissie was er in 2016 geen enkele bijeenkomst .

BIJLAGE 1: Adviezen van de Raad

- Advies 2016/0 – Advies met betrekking tot het regeerakkoord en de algemene beleidsnota inzake sociale zaken en gezondheidszorg
- Advies 2016/1 – Advies met betrekking tot de algemene beleidsnota inzake pensioenen
- Advies 2016/2 – Advies met betrekking tot de algemene beleidsnota mobiliteit
- Advies 2016/3 – Advies met betrekking tot het rijbewijs met punten
- Advies 2016/4 – Advies met betrekking tot de on vervulde noden op het vlak van geneeskundige verzorging
- Advies 2016/5 – Advies met betrekking tot het regeerakkoord, de algemene beleidsnota inzake armoedebestrijding en de algemene beleidsnota inzake maatschappelijke integratie
- Advies 2016/6 – Advies met betrekking tot het onderwerp van derde federaal plan armoedebestrijding
- Advies 2016/7 – Advies met betrekking tot de geestelijke gezondheidszorg (GGZ)
- Advies 2016/8 – Advies met betrekking tot de besparingen in de gezondheidszorg
- Advies 2016/9 – Advies met betrekking tot de toepassing van het generatiepact en de welvaart
- Advies 2016/10 – Advies betreffende de koppeling van de inkomensgarantie voor ouderen aan de welvaart
- Advies 2016/11 – Advies met betrekking tot de gelijkstelling van het eindeloopbaan tijdskrediet
- Advies 2016/12 – Advies met betrekking tot de geplande aanpassing inzake de gelijkstelling van werkloosheid en de stelsels van werkloosheid met bedrijfstoeslag (SWT)

FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN

Advies 2016/0

De Federale Adviesraad voor Ouderen, opgericht krachtens de wet van 8 maart 2007 tot oprichting van een Federale Adviesraad voor Ouderen en waarvan de leden benoemd zijn bij het koninklijk besluit van 13 november 2012 houdende benoeming van de leden van de Federale Adviesraad voor Ouderen, heeft tot taak om op eigen initiatief, op verzoek van de federale regering of op verzoek van een Wetgevende Kamer advies uit te brengen over de tot de bevoegdheid van de federale overheid behorende aangelegenheden met betrekking tot de pensioenen, de gelijkheid van kansen, de sociale integratie en de bestrijding van de kansarmoede, de toegankelijkheid tot de gezondheidszorg en de mobiliteit.

Met toepassing van artikel 3 §3,1° van voormelde wet van 8 maart 2007 brengt de Federale Adviesraad voor Ouderen volgend advies uit:

ADVIES VAN DE FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN BETREFFENDE DE ALGEMENE BELEIDSNOTA INZAKE SOCIALE ZAKEN EN GEZONDHEIDSZORG VAN 12 NOVEMBER 2015
document 54 1428/007

SITUERING VAN HET ADVIES

De Federale Adviesraad voor Ouderen heeft de bevoegdheid gekregen om zich bij middel van adviezen uit te spreken over de algeheelheid van de materies die de ouderen aanbelangen.

Eén van deze bevoegdheidsdomeinen slaat op de toegankelijkheid van de gezondheidszorg.

De wet van 8 maart 2007 tot instelling van de Federale Adviesraad voor Ouderen bepaalt in zijn artikel 3§2 “de Adviesraad bespreekt jaarlijks de beleidsverklaring van de regering met betrekking tot de materies die verband houden met de ouderen”

Na voorbereiding ervan in de Commissie Toegankelijkheid tot de Gezondheidszorg (op 29-01-2016) heeft de Raad een bespreking gewijd aan het regeerakkoord, aan de Algemene Beleidsnota inzake gezondheidszorg van 25 november 2014 en aan de Algemene Beleidsnota inzake Sociale Zaken en Gezondheidszorg (luik gezondheidszorg) van 12 november 2015.

Rekening houdend met de beperkte bevoegdheden van deze commissie wil de Raad een aantal bedenkingen en suggesties formuleren, die rechtstreeks of onrechtstreeks de ouderen aanbelangen. Het is de bedoeling om ook inspirerend te zijn voor de toekomst, waarbij voor bepaalde punten expliciet gerefereerd wordt naar vroegere adviezen.

ADVIES

1. De FAVO stelt vast dat er een begroting in evenwicht gepresenteerd wordt met aandacht voor de toegankelijkheid voor de patiënt tot een betaalbare en kwaliteitsvolle zorg. In vergelijking met de vorige beleidsnota wordt nu wel aandacht besteed aan de concretisering van de besparingsmaatregelen, waarbij de patiënt maximaal gespaard blijft. Dit komt tegemoet aan de adviezen van de FAVO (2015/2 en 2015/10).

Er is voldoende aandacht voor nieuw beleid dat maximaal moet bijdragen tot het invullen van onvervulde noden (advies in voorbereiding) en het versterken van de kwaliteit en patiëntgerichtheid van de zorg (advies 2015/2).

2. Toch heeft de FAVO een aantal specifieke bedenkingen en vragen waar we kort op zullen ingaan:
- Aan de sector van de thuisverpleegkundigen wordt gevraagd om de budgetoverschrijding van 10,4 miljoen euro structureel te compenseren (blz 22). Ook deze bezuinigingen mogen niet ten koste van de patiënt gaan;

- b. 10 miljoen euro wordt uitgetrokken voor begeleidende stagemeesters in de artsenopleiding (blz 25). De FAVO herneemt hier de vraag om een verplichte stage in de geriatrie te voorzien (advies 2014/9). De FAVO pleit er eigenlijk ook voor om kandidaat artsen tijdens hun universitaire opleiding AL voor te bereiden op de keuze van hun latere praktijk in plaats van EERST op het einde van hun studies.
- c. Punt 3.1.1. De patiënt centraal. In de geïntegreerde zorg voor chronisch zieken is het positief dat de patiëntenorganisaties nauw betrokken worden in de uitvoering. Hetzelfde geldt voor de ziekenfondsen omdat ook hun insteek nuttig kan zijn. Toch herhalen we onze vraag om ook als FAVO hierin een geëigende rol te kunnen spelen (advies 2014/2).
- d. Punt 3.1.2. Microniveau versterking van de rechten van de patiënt.
Er wordt geopperd dat de federale en regionale overheden zouden nadenken ‘over de praktische uitwerking van lokale (entiteiten) om op een laagdrempelige en toegankelijke manier klachtenbemiddeling te organiseren voor klachten in de ouderenzorgvoorzieningen, de gevangnissen en de psychiatrische afdelingen van ziekenhuizen en de instellingen van sociaal verweer.’
In plaats van opnieuw een aparte structuur in het leven te roepen, kunnen de ziekenfondsen die rol op zich nemen, vermits ze ook nu al aan ledenverdediging doen en eigenlijk een sleutelpositie hebben. Er moet dan wel een centralisatie van de klachten worden voorzien op gemeentelijk, provinciaal of regionaal niveau.
- e. Punt 3.1.3 Toegankelijkheid tot de zorg voor de patiënt.
De verplichte derdebetalersregeling voor verzekerden met recht op voorkeursregeling bij de huisarts is een goede zaak. De FAVO dringt aan om dit uit te breiden naar de specialisten toe. Ook het verbod op ereloonsupplementen op twee- en meerpersoonskamers voor daghospitalisatie is een voorbeeld van degelijk beleid. Toch blijven we aandringen dat de ereloonsupplementen in een eenpersoonskamer bij een klassieke hospitalisatie geplafonneerd moeten worden (advies 2015/2).
De FAVO vindt het uiterst positief dat de maximumgrens voor geneesmiddelen-supplementen verlaagd zal worden voor de patiënten.
- f. Punt 3.1.4. Recht op informatie van de patiënt
De FAVO rekent er op dat de mutualiteiten hun rol ten volle kunnen blijven spelen en hiertoe de middelen krijgen om toegankelijk te blijven voor aanvullende informatie vooral voor kwetsbare groepen.
Om die reden zouden de informatie aan de patiënt en GVO opnieuw moeten worden opgenomen in de sleutelprocessen voor de toekenning van de variabele administratiekosten.
- g. Punt 3.2.1 Gezondheidsdoelstellingen
De FAVO wenst meer aandacht voor ‘health literacy’ zowel bij professionelen als bij patiënten. Begrijpbare informatie bij een diagnose en leesbare bijsluiters bij medicatie verhogen het succes van een behandeling en verlagen het risico op medische fouten. Op dit terrein dienen specifieke acties ondernomen te worden naar de oudere bevolkingsgroepen toe.
Voor de FAVO blijft de precieze rol en functie van het ‘Instituut voor de toekomst’ uiterst vaag en vraagt zich af of een bijkomende nieuwe structuur nodig is.
- h. Punt 4. Patiëntgerichte en doelmatigheid van de zorg
In het algemeen is FAVO voorstander om ziekenhuisopnames efficiënter en effectiever te maken.

Toch hebben we bedenkingen bij de actuele ontslagprocedures van ziekenhuizen, waarbij te weinig aandacht is voor de revalidatie thuis en de draaglast voor de patiënt, mantelzorgers en thuiszorg.

Een ziekenhuisontslag mag pas uitgevoerd worden als alle voorwaarden voor een snelle en kwalitatieve revalidatie buiten het ziekenhuis gegarandeerd zijn. Zolang dit niet gegarandeerd is, blijft het ziekenhuis verantwoordelijk voor de patiënt. Dit dient opgenomen te worden in het kader van de patiëntenrechten zeker in de context van verkorte hospitalisatie.

i. Punt 4.2 Geïntegreerde zorg

- Voor de chronische zieken wordt er een begeleidingscomité geïnstalleerd. De FAVO wenst op de hoogte gebracht te worden wie er deel zal uitmaken van dit comité? We verwijzen hiervoor ook naar het advies 2015/2 punt 14.
- Naast de palliatieve thuispatiënt dient ook aandacht uit te gaan naar de palliatie bij een rusthuisopname en andere zorgsettings zoals Psychiatrisch verzorgingstehuis, een forensisch psychiatrisch centrum en uiteraard ook een ziekenhuis.
- In het kader van de geïntegreerde zorg dient eveneens rekening te worden gehouden met het ziekenvervoer, zowel wat het dringend vervoer als het niet-dringend vervoer betreft.

j. Punt 4.4 Meewerken met de deelstaten aan preventie

FAVO vraagt extra aandacht voor de problematiek van ondervoeding en malnutritie bij ouderen. Volgens het onderzoek NutriAction II heeft 45% van de gescreende 70-plussers een reëel risico om ondervoed te raken en 12% van de onderzochte groep was daadwerkelijk ondervoed. Dit dient dan ook opgenomen te worden in het nationaal voedings- en gezondheidsplan.

k. Punt 6. E-gezondheid als hefboom voor patiëntgerichte zorg

De patiënt toegang geven tot zijn medische gegevens is een meerwaarde, maar houdt ook risico's in. FAVO benadrukt dat heel wat ouderen (nog) niet vertrouwd zijn met elektronische gegevensverwerking en -raadpleging. Een effectieve ondersteuning/begeleiding voor de raadpleging dient voor kwetsbare groepen voorzien te worden.

l. Punt 7. Toegang tot innovatieve geneesmiddelen en gezondheidsproducten.

In dit kader loopt bij FAVO een adviesvoorbereiding over 'onvervulde noden' bij ouderen.

m. Verdere uitbouw van de geestelijke gezondheidszorg (GGZ)

De GGZ is in volle evolutie en dient er zich op te richten om een divers zorgaanbod aan te bieden op maat van de patiënt, ook de ouderwordende patiënt.

De wet op de GGZ van 4-4-2014 is een grote stap vooruit op vlak van deontologie § kwaliteitsgarantie. Toch blijven een aantal aanpassingen nodig ter versterking van de eerstelijnszorg en de terugbetaling ervan (advies 2015/2 punt 12).

Zo zijn ouderen te weinig op de hoogte van de mogelijkheden van de GGZ. Heel wat projecten om ouderen zelf te informeren en te sensibiliseren voor het aanbod GGZ hebben niet geleid tot het gewenste resultaat. De FAVO vindt het dan ook belangrijk dat eerstelijns werkers die in contact komen met ouderen goed geïnformeerd zijn over de mogelijkheden van de GGZ en dit ook effectief aankaarten bij de ouderen en hun familieleden.

Ook voor de ziekenfondsen als gezondheidsfondsen is hier een belangrijke taak weggelegd in het informeren van de patiënten.

Het luik verslaving genoot onze bijzondere aandacht, vooral het overmatig gebruik van psychofarmaca in de ouderenzorg. We verwijzen hierbij naar advies 2015/2 in verband met een aangepast geneesmiddelenbeleid in rusthuizen en ziekenhuizen.

Besluit:

De FAVO vindt in de beleidsnota Gezondheidszorg veel van haar bezorgdheden terug. De patiënt blijft een prominente centrale plaats krijgen. De verbetering van de dienstverlening en klantgerichtheid vinden we duidelijk terug in de nota. Ook de betaalbaarheid en toegankelijkheid moeten een prominent aandachtspunt blijven en dit ondanks de structurele besparingen die in de ziekteverzekering doorgevoerd worden.

Goedgekeurd in de algemene vergadering van 16 februari 2016.

**De voorzitter,
Luc JANSEN**

**De ondervoorzitter,
Willy PEIRENS**

FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN

Advies 2016/1

De Federale Adviesraad voor Ouderen, opgericht krachtens de wet van 8 maart 2007 tot oprichting van een Federale Adviesraad voor Ouderen en waarvan de leden benoemd zijn bij het koninklijk besluit van 13 november 2012 houdende benoeming van de leden van de Federale Adviesraad voor Ouderen, heeft tot taak om op eigen initiatief, op verzoek van de federale regering of op verzoek van een Wetgevende Kamer advies uit te brengen over de tot de bevoegdheid van de federale overheid behorende aangelegenheden met betrekking tot de pensioenen, de gelijkheid van kansen, de sociale integratie en de bestrijding van de kansarmoede, de toegankelijkheid tot de gezondheidszorg en de mobiliteit.

Met toepassing van artikel 3 §3,1° van voormelde wet van 8 maart 2007 brengt de Federale Adviesraad voor Ouderen volgend advies uit:

ADVIES VAN DE FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN BETREFFENDE DE ALGEMENE BELEIDSNOTA INZAKE PENSIOENEN VAN 30 OKTOBER 2015

SITUERING VAN HET ADVIES

De Federale Adviesraad voor Ouderen heeft de bevoegdheid gekregen om zich door middel van adviezen uit te spreken over de totaliteit van de materies die de ouderen aanbelangen.

Eén van deze bevoegdheidsdomeinen slaat op de Pensioenen.

De wet van 8 maart 2007 tot instelling van de Federale Adviesraad voor ouderen bepaalt in zijn artikel 3, §2, “de Adviesraad bespreekt jaarlijks de beleidsverklaring van de regering met betrekking tot de materies die verband houden met de ouderen”. Na voorbereiding ervan in de Commissie Pensioenen heeft de Raad een bespreking gewijd aan de algemene beleidsnota inzake pensioenen van 30 oktober 2015.

Gelet op het feit dat deze algemene politieke nota het onderwerp van de aanvullende pensioenen aansnijdt, werd er binnen de FAVO eveneens een discussie gevoerd over de wet tot waarborging van de duurzaamheid en het sociale karakter van de aanvullende pensioenen en tot versterking van het aanvullende karakter ten opzichte van de rustpensioenen. (Belgisch Staatsblad van 24 december 2015).

De FAVO levert ook een advies n.a.v. de recente verklaringen van de Minister van Pensioenen over de verderzetting van de hervorming van de pensioenen van de werknemers.

ADVIES

Deel 1 – Balans van het overheidsbeleid

Te veel maatregelen uit het verleden hebben er toe geleid dat het wettelijk pensioen (1ste pijler) evolueert in de richting van een basispensioen.

De FAVO vindt het belangrijk dat alle hervormingen ertoe leiden dat een gepensioneerde zijn levensstandaard kan behouden in functie van zijn loopbaan.

1.1 Afschaffing van de toegelaten grenzen op arbeid

De FAVO is van mening dat het lage pensioenbedrag en de versoepeling van de reglementering betreffende de toegelaten arbeid er niet mogen toe leiden dat gepensioneerden gedwongen worden om bij te klussen.

1.2 Afschaffing van de diplomabonificatie bij vervroegd pensioen

De FAVO herinnert aan zijn advies 2015/6 van 19 mei 2015 betreffende de problematiek van de opname van het aantal studiejaren in de pensioenberekening.

1.3 De verhoging van de pensioenleeftijd en het vervroegd pensioen

De verlenging van de loopbaan zal niet volstaan om ervoor te zorgen dat de toekomstige gepensioneerden kunnen genieten van een beduidend beter pensioen. De afschaffing van de pensioenbonus vanaf 1 januari 2015 vermindert bovendien aanzienlijk de verhoging van het pensioen ten gevolge van een langere loopbaan.

De FAVO vindt dat de verlenging van de duur van de loopbaan gepaard moet gaan met een aanpassing van de arbeidsmarkt en van de werkomstandigheden.

1.4 De sociale houdbaarheid verzekeren - Verhoging van de laagste pensioenen

De FAVO betreurt de indexsprong die alle gepensioneerden een verhoging van 2% ontnam alsook het feit dat de algemene beleidsnota inzake pensioenen weinig of geen aandacht heeft voor de oudste pensioenen, waarvoor een inhaalbeweging zich opdringt om de welvaartsachterstand weg te werken.

Deel 2 - Nieuwe etappe in de hervorming van de pensioenen

2.1 Een verhoging van het minimumpensioen

Op 26 februari laatstleden keurde de ministerraad twee voorontwerpen van de wet goed over de verhoging van sommige minimumpensioenen en de toekenning van een premie in het werknemers- en zelfstandigenstelsel.

Vooreerst betreurt de FAVO dat het deze voorontwerpen niet ontvangen heeft.

De voorontwerpen voorzien een verhoging van 0,7% van de minimumpensioenen voor een volledige loopbaan in het werknemers- en zelfstandigenstelsel vanaf de vervalddag van januari 2017. Zo'n verhoging verlaagt het risico op armoede voor de doelgroep van deze maatregel geenszins. De FAVO is van mening dat een verhoging met 0,7% van het minimumpensioen onvoldoende is.

De voorontwerpen voorzien ook in een toekenning van een eenmalige inhaalpremie in december 2016 aan sommige begunstigen van een gewaarborgd minimumpensioen in het werknemers- of zelfstandigenstelsel. De premie is gelijk aan 0,7% van het bedrag van elk gewaarborgd minimumpensioen, maandelijks betaald in de loop van 2016.

DE FAVO herhaalt zijn standpunt m.b.t. het minimumpensioen, terug te vinden in het advies 2015/3 van 16 maart 2015 betreffende het regeerakkoord en de algemene beleidsnota inzake pensioenen.

Bovendien kan de FAVO niet akkoord gaan met de voorwaarde om deze verhoging van het minimumpensioen te koppelen aan een volledige loopbaan en een bepaald aantal gepresteerde dagen, omwille van de nadelige gevolgen voor mensen met een onvolledige loopbaan, in praktijk vooral vrouwen.

Voor de FAVO is het belangrijk dat iedere gepensioneerde met een pensioen berekend op basis van het gewaarborgd minimum van deze verhoging moet kunnen genieten.

De Minister wenst eveneens het minimumpensioen toegankelijker te maken, dit door ook rekening te houden met de gepresteerde jaren in de openbare sector om aan de loopbaanvoorwaarde te kunnen voldoen.

De FAVO kan zich vinden in deze maatregel, want de voorwaarde bedraagt momenteel 30 jaar, gelijkgestelde periodes inbegrepen.

2.2 Een verhoging van de loonplafonds

Het loonplafond dat gebruikt wordt om het maximale pensioen te berekenen zal verhoogd worden. Voor het jaar 2015 werd de limiet vastgesteld op € 53.528, bruto op jaarbasis. Het gedifferentieerd loonplafond dat van toepassing is op perioden van volledige werkloosheid, SWT en tijdskrediet, bedraagt € 51.958,31.

De FAVO staat positief tegen een aanpassing van dit plafond, daar dit voornamelijk de versteviging van het verzekeringsprincipe in de berekening van het pensioen ten goede komt. Dit is een eerste stap om het pensioenbedrag beter af te stemmen op de levensstandaard tijdens de actieve loopbaan.

De FAVO herinnert aan zijn verzoek om geleidelijk aan voor iedereen de pensioenberekening op te trekken van 60% naar 75% van de lonen. Dit verzoek werd geformuleerd in het FAVO-advies 2014/6 van 11 september 2014 betreffende de toekomst van de pensioenen (Deel I: De Wettelijke Pensioenen).

2.3 Opheffing van de eenheid van loopbaan

De Minister wil eveneens een loopbaan van meer dan 45 jaar herwaarderen. Op dit ogenblik tellen werkdagen boven de 14.040 (zijnde 45 jaar aan 312 dagen) niet meer mee voor de berekening van het pensioen. Dit is wat men de "eenheid van loopbaan" noemt. De Minister wil dit principe opheffen, maar enkel voor de werkelijk gepresteerde dagen. Kortom, een dag boven de 14.040 zal dus enkel maar tellen indien men effectief werkt.

Ondersteuning van dergelijke maatregel lijkt ons zeer theoretisch omdat slechts weinig personen hiervan zullen kunnen genieten.

De FAVO vraagt een grotere transparantie over dit onderwerp.

2.4 Het in aanmerking nemen van 'zware beroepen'

Het Nationaal Pensioencomité heeft intern een commissie 'zware beroepen' opgericht, die de criteria voor 'zware beroepen' zal moeten vastleggen, zowel voor de openbare als privésector.

Aangaande dit onderwerp, verwijst de FAVO naar zijn advies 2015/12 van 10 november 2015 met betrekking tot de zware beroepen.

De FAVO wenst zijn bezorgdheid uit te drukken om werkelijk betrokken te worden bij deze werkzaamheden van het Nationaal Pensioencomité.

2.5 Het instellen van een regime van deeltijds pensioen

De werknemer zal een gedeelte van zijn pensioen kunnen opnemen, terwijl hij toch verder werkt, en zo bijkomende pensioenrechten kunnen opbouwen. Een commissie werd opgericht in die zin binnen het Nationaal Pensioencomité.

Eenzijds vindt de FAVO het positief dat men een systeem ontwikkelt van deeltijds pensioen, maar anderzijds vindt de FAVO het jammer dat deze mogelijkheid pas zou bestaan vanaf de leeftijd van het vervroegd pensioen, dus in principe vanaf 63 jaar.

Wat de FAVO betreft, mag de inrichting van een deeltijds pensioen geen enkele afbreuk doen aan de bestaande vormen van landingsbanen en uitstapmogelijkheden. Het deeltijds pensioen moet zich beperken tot een bijkomend alternatief om de periode van de eindloopbaan te dynamiseren zodat men bijkomende pensioenrechten kan opbouwen.

De FAVO wenst zijn bezorgdheid te herhalen om werkelijk betrokken te worden bij deze werkzaamheden van het Nationaal Pensioencomité.

2.6 Pensioen met punten

De FAVO verwijst naar zijn advies 2015/3 van 16 maart 2015 betreffende het regeerakkoord en de algemene beleidsnota inzake pensioenen. De Raad dringt erop aan dat men een democratisch debat organiseert rond dit project en wenst ook hier zijn bezorgdheid te herhalen om werkelijk betrokken te worden bij deze werkzaamheden van het Nationaal Pensioencomité.

2.7 Solidariteitsbijdrage

In overeenstemming met het regeerakkoord, zullen de parameters voor de solidariteitsbijdrage herzien worden. Het gaat met name om de modaliteiten van de omvorming van het kapitaal van het aanvullend pensioen in een fictieve rente.

De FAVO kijkt uit naar de voorstellen betreffende de herzieningen van deze parameters en wenst ook betrokken te worden bij de besprekingen dienaangaande.

2.8 Harmonisering pensioenstelsels

De FAVO stelt vast dat de regering werk wil maken van een harmonisering van de verschillende pensioenstelsels.

Indien met "harmonisering" wordt bedoeld dat pensioenstelsels meer op elkaar moeten worden afgesteld dan mag deze harmonisering niet bestaan uit een beweging van "boven naar beneden", maar wel het omgekeerde.

2.9 Fusie pensioenkassen

De FAVO stelt vast dat de RVP en de PDOS in 2016 fuseren tot één pensioeninstelling. Deze optimalisering zal vanaf 2017 worden verdergezet met de overdracht van de taken van de bijzondere stelsels van DiBiSS en HR-Rail. Een dergelijke fusie is voor de burger belangrijk, omdat dan bijna alle pensioenstelsels onder één dak zijn gehuisvest.

De FAVO vindt het wenselijk om te onderzoeken, in al zijn aspecten, of ook de pensioenadministratie van de zelfstandigen bij dit fusieverhaal kan worden betrokken.

2.10 Gelijkgestelde perioden

De FAVO is van mening dat de huidige regeling betreffende de gelijkgestelde dagen niet verder mag worden afgebouwd. Deze perioden vormen een belangrijk vangnet voor duizenden actieven.

De afweging van gelijkgestelde perioden aan het al dan niet "vrijwillige karakter" van deze gelijkstelling is nadelig voor de sociale verzekerden en in het bijzonder voor de vrouwen.

De FAVO wenst te benadrukken dat ook voor wat betreft de berekening van de loopbaanvoorwaarde om een minimumpensioen te bekomen de gelijkgestelde periodes behouden moeten blijven.

2.11 Informeren van burgers

De burgers wachten op de verdere ontwikkeling van het programma "My Pension" die hen alle nodige informatie moet kunnen geven aangaande het bedrag van het wettelijk pensioen, (privé, openbaar en zelfstandige), de aanvullende pensioenen, de eerst mogelijke ingangsdatum van het pensioen en uiteindelijk verschillende pensioensimulaties in functie van diverse hypotheses.

Een eerste etappe werd gerealiseerd begin dit jaar met de lancering van een overzicht van de 3 pensioensectoren en de eerst mogelijke ingangsdatum van vervroegd pensioen.

Helaas hebben niet alle gepensioneerden toegang tot MyPension, wegens gebrek aan PC, internetaansluiting, kaartlezer of interesse. De FAVO vraagt daarom een grotere toegankelijkheid van het systeem, door eveneens toegang te verlenen aan bepaalde professionelen of door de gepensioneerde gekozen personen. Het toegangsbeleid tot de digitale dossiers van de FOD Sociale Zekerheid of van de FOD Financiën kunnen als inspiratiebron worden gebruikt.

Deel 3 - De aanvullende pensioenen

3.1 Een sterke eerste pijler

Een sterke eerste pijler, gebouwd op solidariteit moet absolute voorrang blijven krijgen op alle andere vormen van aanvullende systemen.

Een tweede pijler laat toe om de vervangingsratio tot een redelijk niveau op te trekken.

De huidige loonplafonds zorgen er evenwel voor dat voor de beter verdienende werknemer het uitbetaalde pensioen niet in verhouding staat tot de betaalde bijdrage.

De FAVO stelt ondertussen vast dat de voorgestelde wijzigingen in de nieuwe wetgeving onvoldoende zijn. (Wet van 18 december 2015 tot waarborging van de duurzaamheid en het sociale karakter van de aanvullende pensioenen en tot versterking van het aanvullende karakter ten opzicht van de rustpensioenen, B.S., 24 december 2015).

3.2 Een aanvullend pensioen voor iedereen

Een aanvullend pensioen moet een recht zijn voor iedere werknemer. Daarom is de FAVO gekant tegen een tweede pijler op vrijwillige basis. Inderdaad, een tweede pijler op vrijwillige basis zou slechts in de mogelijkheid liggen van de werknemers die er de financiële middelen toe hebben.

De noodzakelijke democratisering en de uitbouw van de aanvullende pensioenen mag er evenwel niet toe leiden dat de wettelijke pensioenen (1ste pijler) hierdoor worden afgebouwd.

3.3 Contractueel overheidspersoneel

De contractuelen van de publieke sector worden op het vlak van de pensioenen zwaar benadeeld ten opzichte van hun vast benoemde collega's.

De contractuelen bij de overheid hebben wel dezelfde plichten als hun vast benoemde collega's, maar niet dezelfde pensioenrechten.

De toegang tot een aanvullend pensioen voor het contractueel overheidspersoneel kan deze ongelijkheid gedeeltelijk ondervangen.

Daarom dringt de FAVO bij prioriteit aan op de invoering van een aanvullend pensioenstelsel voor contractueel overheidspersoneel, waarbij de uitvoering aan een publieke pensioeninstelling wordt toevertrouwd.

De huidige regering koppelt de introductie van een aanvullend pensioen voor de contractuelen aan de verwijdering van deze periode uit de loopbaan van een ambtenaar bij de berekening van zijn pensioen in de openbare sector.

Ambtenaren die benoemd werden na een contractuele periode zullen hierdoor een gemengde loopbaan hebben.

3.4 Minimum bijdragen op een aanvaardbaar niveau

Aanvullende pensioenstelsels voor werknemers in de tweede pijler worden gefinancierd door werkgevers- en werknemersbijdragen.

De bijdragepercentages moeten voldoende hoog zijn om de lage vervangingsratio van de eerste pijler aan te vullen. Het regeerakkoord besteedt weinig aandacht aan de hoogte van het aanvullend pensioen en de bijdrageproblematiek die ermee samenhangt.

De regering moet erop toezien dat het bijdrageniveau, in overleg met de sociale partners, voldoende is. De FAVO beschouwt een percentage van 3% als onvoldoende.

De FAVO is anderzijds verheugd vast te stellen dat voor alle zelfstandigen de mogelijkheid zal worden gecreëerd om een volwaardige tweede pijler uit te werken.

3.5 Noodzaak van een gewaarborgd minimumrendement

Een gewaarborgd minimumrendement beveiligt de opgebouwde rechten tegen een slechte conjunctuur. Bedragen die in een tweede pensioenpijler worden ondergebracht moeten een gegarandeerd minimumrendement opleveren. Foutieve beleggingen, slechtere financiële perioden, mogen niet tot gevolg hebben dat de gerechtigden hiervan de dupe worden.

De nieuwe wetgeving legt één gewaarborgde rentevoet op tussen 1,75% en 3,75%, van toepassing op alle bijdragen van zowel de werknemer als de werkgever. Deze rentevoet is jaarlijks herzienbaar, in functie van de evolutie van de lineaire Belgische obligaties op 10 jaar. Toepasbaar op gestorte bijdragen vanaf 1 januari 2016.

De verminderde rentevoet zal daarentegen toegepast worden over de ganse bijdrageperiode voor de pensioenfondsen.

De FAVO is van mening:

- dat het onmogelijk zal zijn om een voldoende aanvullend pensioen te waarborgen met bijdragen van minimum 3% op het loon en een gewaarborgd rendement van 1,75% tot 3,75% in financieel gunstige tijden; en,
- dat het nieuwe systeem zeer complex zal zijn in zijn uitvoering waardoor er een gebrek aan transparantie zal zijn.

3.6 De werknemer moet het rendement kennen alvorens te beslissen om meer bij te dragen

De beheerskosten moeten beperkt blijven.

De werkingskosten van verzekeringsmaatschappijen en pensioenfondsen zijn vrij hoog. Zij hebben een negatieve invloed op het rendement van de bedragen die in de tweede pijler worden gespaard. De werkingskosten van deze instellingen mogen een bij wet bepaalde afwijking met deze van publieke diensten niet overschrijden.

Er moet een grotere transparantie komen m.b.t. deze kosten, dit vanaf de introductie van een min. gewaarborgd rendement van 1,75%.

De FSMA publiceert tweejaarlijks een verslag betreffende de sectorale pensioenstelsels en het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen.

De FAVO vraagt de publicatie van een gelijkaardig verslag betreffende de groepsverzekeringen.

3.7 Beschermd pensioenkapitaal

Werknemers en zelfstandigen die een aanvullend pensioen in de tweede pijler opbouwen, moeten zeker zijn dat hun pensioenkapitaal beschermd wordt. Zij mogen niet het slachtoffer worden van overnames van maatschappijen of mogelijke faillissementen.

De FAVO is van oordeel dat een degelijke bescherming in de wet moet worden ingeschreven.

Er dient een databank van de aanvullende verzekeringen, inclusief de niet overgedragen slapende contracten, gecreëerd te worden teneinde te vermijden dat contracten vergeten worden bij afkoop van de portefeuille, bij fusies of bij naamsveranderingen van verzekeringsmaatschappijen.

3.8 Betaling onder vorm van een rente of kapitaal

Een aanvullend pensioen in de tweede pijler, dient om de vervangingsratio van de pensioenen uit de eerste pijler te verhogen.

De uitbetaling kan echter op drie manieren:

- in rente,
- in kapitaal,
- of een combinatie van rente en kapitaal.

De FAVO vindt het positief dat de fiscale behandeling van de uitbetaling van een tweede pijlerpensioen in rente of kapitaal beter op elkaar wordt afgestemd.

3.9 Leeftijd bij uitkering van het kapitaal

Momenteel kan men zijn kapitaal opvragen vanaf de leeftijd van 60 jaar indien het reglement dit voorziet.

Het regeerakkoord voorziet dat de leeftijd voor de uitbetaling van het aanvullend pensioen wordt aangepast aan de wettelijke leeftijd van het rustpensioen.

Door de verhoging van de loopbaanvoorwaarden en de verhoging van de wettelijke pensioenleeftijd, betekent dit dat de meerderheid van de werknemers hun kapitaal niet zullen kunnen opvragen voor de leeftijd van 63 jaar.

Het gevolg van deze nieuwe wetgeving is dat sommige mensen hun kapitaal niet op de voorziene datum zullen kunnen opnemen. De nieuwe wetgeving creëert bovendien voor alle betrokkenen een heel aantal nieuwe problemen, zoals bijvoorbeeld de vraag wat de verzekeringsmaatschappijen moeten doen met het kapitaal dat zij niet mogen uitbetalen of wat met een hypothecaire lening die gekoppeld is aan een groepsverzekering. De overheid moet deze problemen dringend aanpakken, want de huidige wet voorziet geen oplossingen.

Goedgekeurd in de algemene vergadering van 18 april 2016

**De voorzitter,
Luc JANSEN**

**De ondervoorzitter,
Willy PEIRENS**

FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN

Advies 2016/2

De Federale Adviesraad voor Ouderen, opgericht krachtens de wet van 8 maart 2007 tot oprichting van een Federale Adviesraad voor Ouderen en waarvan de leden benoemd zijn bij het koninklijk besluit van 13 november 2012 houdende benoeming van de leden van de Federale Adviesraad voor Ouderen, heeft tot taak om op eigen initiatief, op verzoek van de federale regering of op verzoek van een Wetgevende Kamer advies uit te brengen over de tot de bevoegdheid van de federale overheid behorende aangelegenheden met betrekking tot de pensioenen, de gelijkheid van kansen, de sociale integratie en de bestrijding van de kansarmoede, de toegankelijkheid tot de gezondheidszorg en de mobiliteit.

Met toepassing van artikel 3 §3,1° van voormelde wet van 8 maart 2007 brengt de Federale Adviesraad voor Ouderen volgend advies uit:

ADVIES VAN DE FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN BETREFFENDE DE ALGEMENE BELEIDSNOTA MOBILITEIT VAN 30 OKTOBER 2015 DOCUMENT 54 1428 (2015/2016)

SITUERING VAN HET ADVIES

De Federale Adviesraad voor Ouderen heeft de bevoegdheid gekregen om zich bij middel van adviezen uit te spreken over de algeheelheid van de materies die de ouderen aanbelangen.

Eén van deze bevoegdheidsdomeinen slaat op mobiliteit.

De wet van 8 maart 2007 tot instelling van de Federale Adviesraad voor Ouderen bepaalt in zijn artikel 3§2 “de Adviesraad bespreekt jaarlijks de beleidsverklaring van de regering met betrekking tot de materies die verband houden met de ouderen”.

Na voorbereiding ervan in de Commissie Mobiliteit van 26/2/2016 heeft de Raad een bespreking gewijd aan de beleidsnota op 18 april 2016.

Rekening houdend met de beperkte bevoegdheden van de Raad werden die punten bekeken die ouderen rechtstreeks of onrechtstreeks aanbelangen.

ADVIES

---

1. Observatorium voor de mobiliteit

De FAVO ondersteunt ten volle het onderzoek waarin de verplaatsingsgewoonten van de Belgen opnieuw in kaart zullen gebracht worden. De FAVO verwacht dat de focus niet enkel op woon- werk of woon- schoolverplaatsingen zal liggen, maar dat tevens andere verplaatsingsmotieven (als die van ouderen) grondig in kaart zullen gebracht worden.

2. Verkeersveiligheid

De FAVO vindt het aanpassen van de wetgeving m.b.t. de diverse types elektrische fietsen opportuun. Momenteel creëert de onduidelijkheid van de wetgeving onzekerheid en verwarring bij heel wat oudere gebruikers van de elektrische fiets. Een sensibiliserings- en mediacampagne is aangewezen bij aanpassing van de wetgeving.

Eveneens constateert de FAVO in dat kader dat heel wat weggebruikers, en voornamelijk bestuurders van voertuigen, geen rekening houden met de hogere snelheden van de elektrische fiets. Zeker bij de speed pedelec die zijn opmars maakt, is het noodzakelijk dat de bestuurder van een voertuig de hogere snelheid goed kan inschatten. Heel wat ongevallen zullen kunnen vermeden worden middels een gerichte informatiecampagne naar de Belgische bevolking.

3. Herziening verkeersreglement

De FAVO ondersteunt de oproep tot herziening van het verkeersreglement. Een vereenvoudiging van het verkeersreglement kan voor meer duidelijkheid zorgen bij iedere weggebruiker. Graag onderlijnt de FAVO we ook hier de noodzaak tot verkeerseducatie en de nodige media- en sensibiliseringscampagnes, die in samenspraak met de Gewesten kunnen opgezet of gefaciliteerd worden.

4. De spoorwegen

4.1 Een strategische visie

De FAVO staat achter de strategische visie om de bestendigheid van het spoorwegvervoer in België te verzekeren door een hoog prestatieniveau na te streven ten gunste van de klant, het personeel en de belastingbetaler.

Dat de NMBS de volgende jaren de kwaliteit van de dienstverlening nog moet verbeteren is een goede zaak.

Wat de kwaliteit betreft vindt de FAVO het belangrijk dat er zeker verder gewerkt wordt aan de toegankelijkheid voor personen met een beperking (zie ook ons advies 2015/1). Ook de netheid in treinen en bepaalde stations heeft met kwaliteit te maken. Het is goed dat daar nog meer aandacht aan besteed zal worden.

4.2 Een nieuw vervoersplan

De FAVO heeft in haar advies 2015/1 haar bedenkingen geformuleerd over het vervoersplan NMBS. Er is reeds een en ander bijgestuurd.

Het Platform Intermodaliteit, een forum voor overleg met alle belanghebbenden, zal een belangrijke taak hebben bij de opmaak van een nieuw vervoersplan. De FAVO verwijst naar haar antwoord (20/12/2015) op de brief van de minister i.v.m. dit platform.

Dat de minister binnen het nieuwe vervoersplan de intermodaliteit in alle provincies van ons land vooropstelt en het voorstedelijke aanbod naar, rond en in Brussel versterkt, juicht de FAVO toe. Geoptimaliseerde intermodale afstemming was ook reeds een vraag van de FAVO in een vorig advies. De FAVO herneemt ook haar vraag van de veralgemening van een Multi modaal geïntegreerd ticketsysteem, geldig voor alle openbaar vervoer in België (advies 2015/1)

Dat de minister aandringt om het beleid van “assistentie op verzoek” bij te sturen door de termijn voor het aanvragen in te korten, is zeker een goede zaak.

De FAVO juicht toe dat voor 18 stations vanaf 1 jan 2016 de reservatie termijn is gereduceerd van 24 uur naar 3 uur.

De FAVO rekent erop dat deze maatregel nog kan uitgebreid worden.

4.3 Tariefbeleid

De minister gaat voor een tariefbeleid met volgende kenmerken: eenvoudiger en tegelijk vollediger, transparantie en het beste tarief voor elke klant op elk moment.

De FAVO vindt dit een goed uitgangspunt en rekent erop dat het verlaagd seniorentarief in voege blijft zodat ouderen gestimuleerd worden te reizen met de trein.

De FAVO vraagt opnieuw het verminderd tarief toe te laten vanaf 8 u 's morgens in plaats van vanaf 9 uur. Telewerk en een grote spreiding in werktijden maakt dit vandaag immers mogelijk zonder hinder voor de pendelaars.

4.4 Geïntegreerde ticketverkoop

De FAVO staat pal achter de actie voor een geïntegreerde ticketverkoop voor de hele keten van openbaar vervoer en hoopt dat dit snel kan gerealiseerd worden.

4.5 Raadgevend Comité van de treinreizigers

De FAVO heeft 2 vertegenwoordigers in het raadgevend comité (gevraagd in haar advies 2015/1) namelijk voorzitter en ondervoorzitter van Commissie Mobiliteit.

Zij engageren zich om er de stem van de ouderen (als gebruikers van NMBS) te vertegenwoordigen.

4.6 Beveiliging en sociale veiligheid

Ouderen zijn een kwetsbare groep. Daarom vindt de FAVO het belangrijk dat Infrabel en NMBS versterkt gaan samenwerken op het gebied van beveiliging en sociale veiligheid.

4.7 Relevante spoorwegstatistieken

Het verzamelen van relevante en betrouwbare gegevens is zeer belangrijk bij de voorbereiding van harmonisatie van de vervoersplannen en aanvullende diensten.

De FAVO vindt het belangrijk dat dit opgenomen is in de nota. Dit zal trouwens essentieel zijn, wil men werk maken van "de trein als ruggengraat voor het transit-oriented development".

4.8 De onthaal infrastructuur

De FAVO is bijzonder enthousiast over de studie naar een standaardmodel voor de onthaalinfrastructuur van de reizigers. Daarbij dient bij het overleg tussen beide spoorwegmaatschappijen ook voor de reizigers, de Gewesten en lokale besturen een platform voorzien te worden om de nodige richtlijnen te geven.

Een voorbeeld ter zake betreft de omschakeling van de NMBS naar nieuwe informatiedisplays in de stations sinds december 2015. Het klassieke zwarte scherm met gele letters heeft plaats moeten maken voor een wit op blauwe weergave met blokken. De uitrol ging niet van een leien dakje. Vele displays gaven een verkeerde tijd weer, op andere zagen we een te klein lettertype, andere werkten gewoon niet. Voor veel ouderen maakt het lager contrast, van de witte letters op een blauwe achtergrond, het veel moeilijker om in één oogopslag de status van het treinverkeer te zien.

De FAVO vindt de invoering van de nieuwe informatiedisplays voor de ouderen geen verbetering.

Goedgekeurd tijdens de algemene vergadering van 18 april 2016

**De voorzitter,
Luc JANSEN**

**De ondervoorzitter,
Willy PEIRENS**

FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN

Advies 2016/3

De Federale Adviesraad voor Ouderen, opgericht krachtens de wet van 8 maart 2007 tot oprichting van een Federale Adviesraad voor Ouderen en waarvan de leden benoemd zijn bij het koninklijk besluit van 13 november 2012 houdende benoeming van de leden van de Federale Adviesraad voor Ouderen, heeft tot taak om op eigen initiatief, op verzoek van de federale regering of op verzoek van een Wetgevende Kamer advies uit te brengen over de tot de bevoegdheid van de federale overheid behorende aangelegenheden met betrekking tot de pensioenen, de gelijkheid van kansen, de sociale integratie en de bestrijding van de kansarmoede, de toegankelijkheid tot de gezondheidszorg en de mobiliteit.

Met toepassing van artikel 3 §3,1° van voormelde wet van 8 maart 2007 brengt de Federale Adviesraad voor Ouderen volgend advies uit:

ADVIES VAN DE FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN BETREFFENDE HET RIJBEWIJS MET PUNTEN

SITUERING VAN HET ADVIES

- In 2014 vielen in ons land nog 714 doden naast 5000 gewonden in het verkeer.
- Het doel is het aantal terug te dringen tot 400 tegen 2020.
- De situatie is verbeterd maar uit het verleden bleek dat ingrijpend moet opgetreden worden om gunstig effect te hebben.
- Het regeerakkoord maakt melding van het rijbewijs met punten als mogelijk instrument om het verkeersgedrag te verbeteren en ongevallen te verminderen.
- In 22 EEG-lidstaten is het rijbewijs met punten al ingevoerd. Uit 26 studies in 11 landen is gebleken dat het aantal doden en gewonden erdoor is afgenomen met respectievelijk 20 en 15%.
- Een wet van 18-7-1990 voerde het rijbewijs met punten in voor ons land. Uitvoeringsbesluiten zijn er nooit getroffen.

ADVIES

Eenvoudig systeem

1. De FAVO acht het opportuun een eenvoudig systeem van rijbewijs met punten in te voeren als maatregel ter vermindering van het aantal verkeersongevallen, het aantal dodelijke en gewonde slachtoffers, waaronder een ruim percentage ouderen.

Maatschappelijk draagvlak

2. Uit meerdere recente enquêtes blijkt dat quasi de helft van de Vlamingen (65% van de ouderen) gunstig staan t.o.v. de invoering. In Wallonië zijn er 30% voorstanders. Dit kleinere draagvlak is vooral door de bekommernis van mensen die de auto gebruiken in het woon-werkverkeer en vrezender strenger gestraft te worden door het puntensysteem.

Doorvoering in fasen

3. De FAVO dringt erop aan dat de geïndividualiseerde gegevens van veroordelingen en boeten, die nu verspreid zijn over 3 ministeries (mobiliteit-justitie- binnenlandse zaken) vooraf opgelijst worden in 1 verkeersdatabank en tegelijk afspraken worden gemaakt voor de geregionaliseerde rij- en verkeersopleidingen.

4. De FAVO suggereert tevens te onderzoeken of gefaseerde doorvoering aangewezen is naar categorieën bestuurders zoals beroepschauffeurs, beginnende bestuurders met beperkte ervaring, oudere bestuurders die doorgaans gespreid doorheen de dag kortere ritten maken.

Omkaderende maatregelen

5. De FAVO suggereert de invoering te starten met begeleidende maatregelen:

- regelmatige persupdates als duiding bij het systeem;
- aanmoedigen tot volgen van cursussen verkeersopleiding voor vooral oudere bestuurders;
- verplichte verkeerscursus voor bestuurders na 2 zware overtredingen en vormingscursus rond verkeersattitude.

Goedgekeurd tijdens de algemene vergadering van 18 april 2016

**De voorzitter,
Luc JANSEN**

**De ondervoorzitter,
Willy PEIRENS**

FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN

Advies 2016/4

De Federale Adviesraad voor ouderen, opgericht krachtens de wet van 8 maart 2007 tot oprichting van een Federale Adviesraad voor ouderen en waarvan de leden benoemd zijn bij het koninklijk besluit van 13 november 2012 houdende benoeming van de leden van de Federale Adviesraad voor ouderen, heeft tot taak om op eigen initiatief, op verzoek van de federale regering of op verzoek van een Wetgevende Kamer advies uit te brengen over de tot de bevoegdheid van de federale overheid behorende aangelegenheden met betrekking tot de pensioenen, de gelijkheid van kansen, de sociale integratie en de bestrijding van de kansarmoede, de toegankelijkheid van de gezondheidszorg en de mobiliteit.

Met toepassing van artikel 3, § 3, 1° van voormelde wet van 8 maart 2007 brengt de Federale Adviesraad voor ouderen volgend advies uit:

ADVIES VAN DE FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN BETREFFENDE DE ONVERVULDE NODEN OP HET VLAK VAN GENEESKUNDIGE VERZORGING

SITUERING VAN HET ADVIES

De Federale Adviesraad voor ouderen heeft de bevoegdheid gekregen om zich bij middel van adviezen uit te spreken over de algeheelheid van de materies die de ouderen aanbelangen.

Wij hebben bijzondere aandacht besteed aan de brief van de UBGD (Unie van Belgische gediplomeerde denturisten) over de bezorgdheden inzake tandzorg (of het gebrek eraan) bij ouderen, maar wilden deze materie in een bredere context bestuderen.

De commissie Toegankelijkheid van de geneeskundige verzorging heeft een bespreking gewijd aan de 'onvervulde noden op het vlak van geneeskundige verzorging'. Hiervoor heeft zij zich gebaseerd op een onderzoek van Bond Moyson¹ uit 2014, waarin onvervulde noden in de ambulante sector opgesomd worden. Zij heeft ook rekening gehouden met de berekeningen van Belfius voor de ziekenhuizen op basis van openstaande facturen van patiënten en een schatting van de niet-terugbetaalde medische uitgaven voor kankerpatiënten door de Vlaamse Liga tegen kanker (VLK)².

Op 29 januari 2016 vond een eerste bespreking plaats, op 30 maart 2016 een tweede.

VOORAFGAANDE BESCHOUWING MET BETREKKING TOT DE DEFINITIE VAN 'ONVERVULDE NODEN'

Ook al zou de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging in theorie alle 'voor iedereen noodzakelijke geneeskundige verzorging' moeten omvatten, toch worden heel wat geneesmiddelen en verstrekkingen nog steeds onvoldoende, of zelfs helemaal niet terugbetaald. Vandaar de uitdrukking 'onvervulde noden'.

---

¹ <http://www.bondmoyson.be/SiteCollectionDocuments/Brochure-publicatie/300/Onvervulde-noden-Resultaten-EnqueteOnderLeden.pdf>.

² <https://lirias.kuleuven.be/bitstream/123456789/320527/1/R1407.pdf>

Het is niet mogelijk onmiddellijk in kaart te brengen welke geneeskundige verzorging onvervuld is, vooral voor niet-terugbetaalde verstrekkingen en kosten die niet onmiddellijk tot de geneeskundige verzorging behoren. Toch hebben bepaalde organisaties zich reeds op deze taak toegelegd.

Uit hun werk blijkt dat volgende zorg tot aanzienlijk hoge kosten kan leiden:

- tandzorg,
- oogcorrecties/brillen,
- hoorapparaten,
- mobiliteitshulpmiddelen,
- psychologische zorg,
- aanpassing van de woning en thuiszorg,
- geestelijke gezondheidszorg,
- kankerbehandeling,
- niet-dringend (liggend) ziekenvervoer.

Ouderen stellen deze zorg en diensten vanwege de hoge kosten uit. De FAVO betreurt deze houding en, bijgevolg, het gebrek aan zorg, temeer omdat het voornamelijk de meest kwetsbare mensen, ouderen met de laagste inkomsten, treft. Dit leidt tot polarisatie en een latente privatisering van de geneeskundige verzorging.

ADVIES

---

1. Tandzorg

Deze zorg is uitermate belangrijk voor ouderen. Het persoonlijk aandeel voor tandzorg blijft evenwel heel hoog.

De FAVO vindt dat wat thans als 'basiszorg' beschouwd en terugbetaald wordt herbekeken moet worden. Voorts moeten nieuwe mogelijkheden gezocht worden om ouderen in rust- en verzorgingstehuizen tandzorg aan te bieden door middel van de derdebetalersregeling. Dergelijke formules bestaan reeds.

Deze zorg is belangrijk om tand(vlees)problemen, problemen met tandprothesen of pijn en ongemakken te voorkomen, die tot honger en ondervoeding kunnen leiden.

2. Optische hulpmiddelen/brillen

De FAVO betreurt dat het begrotingsvoorstel 2016 van de ziekenfondsen voor een betere terugbetaling van een bril (verlaging van het minimumbedrag om voor een terugbetaling in aanmerking te kunnen komen) niet behouden werd. Dit was een ideale gelegenheid geweest om het uitstel van zorg te voorkomen/verminderen.

3. Hoorapparaten

De FAVO pleit voor transparantere productiekosten. Het RIZIV betaalt veel te veel aan de ondernemingen. Bovendien worden de mensen niet goed geïnformeerd over de te voorziene uitgaven.

4. Mobiliteitshulpmiddelen

Ook hier dringt de FAVO aan op transparantere productiekosten en toeslagen.

5. Aanpassing van de woning

Ouderen die thuis blijven wonen en hun woning aan hun zorgbehoeften willen aanpassen, moeten hiervoor veel geld ophoesten. Dit wordt niet, of slechts beperkt terugbetaald. Deze mensen worden dus sneller naar een rust- en verzorgingstehuis overgebracht.

De FAVO vindt dat meer aandacht besteed moet worden aan de aanpassing van de woningen, vooral in het kader van de ondersteuning van thuiszorg, zonder de eventuele kosten voor nieuwe technologieën uit het oog te verliezen. Deze moeten evenwel betaalbaar blijven.

6. Psychologische zorg

Gesprekken met een psycholoog worden nog steeds niet terugbetaald.

De FAVO is van mening dat de hulp van een psycholoog echter wel degelijk als eerstelijns hulp beschouwd kan worden en vraagt een terugbetaling.

7. Geestelijke gezondheidszorg voor ouderen

Ook op dit vlak is toegankelijke en betaalbare zorg cruciaal. De wachttijden lopen op tot enkele maanden, wat kwaliteitsvolle zorg op het juiste moment nog verder vertraagt. Uitgestelde zorg geeft vaak grotere problemen die moeilijker onder controle te brengen zijn.

De FAVO wenst te benadrukken dat de prijs een probleem vormt, maar ook het gebrek aan psychiaters.

8. Kankerpatiënten

Volgens de FAVO kunnen de niet-terugbetaalde uitgaven voor de behandeling van kanker hoog oplopen. Sommige mensen raken hierdoor in armoede verzeild of houden zich niet aan hun behandeling.

De Raad vraagt dat rekening gehouden wordt met de aanbevelingen in de studie van de Vlaamse Liga tegen kanker.

9. Niet-dringend ziekenvervoer

Het niet-dringend ziekenvervoer, vooral het liggend ziekenvervoer, neemt enorm toe. Dit is toe te schrijven aan de vergrijzing, de kortere ziekenhuisverblijven, de toename van daghospitalisaties, en aan het feit dat sommige behandelingen enkel in gespecialiseerde ziekenhuizen mogelijk zijn.

De FAVO pleit voor een passende financiering, met uniforme prijzen en een soort terugbetaling voor dit specifieke vervoer, waarvan de ouderen sterk afhankelijk zijn.

CONCLUSIE

De FAVO wijst op een aantal punten die nog onvoldoende vervuld zijn, hoewel de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging de kosten reeds relatief goed en correct dekt (bijv. maximumfactuur, bijzonder solidariteitsfonds en de onlangs ingevoerde 'unmet medical needs'-procedure - cohorthebeslissingen onder bepaalde voorwaarden). Hij wenst ook te onderstrepen dat zorg duur blijft, voor de maatschappij, maar ook voor de patiënt zelf en vooral voor sommige ouderen.

Toch mag de verplichte ziekteverzekering niet verder uitgehouden worden. Ondanks de toenemende vergrijzing werd de groeicost teruggebracht van 4,5 op 1,5 %. Dit is niet goed. Dit vormt een groot risico en betekent dat geneeskunde en zorg in twee snelheden evolueren.

De FAVO pleit dus voor het optrekken van de verlaagde groeicost, een betere terugbetaling van de genoemde uitgaven voor gezondheidszorg, en een analyse van de tarifiering ervan.

Voorts vindt de FAVO dat de verlaging van de groeinorm niet ten koste mag gaan van de grootste uitdagingen op het vlak van geneeskundige verzorging, meer bepaald:

- de vergrijzing met aangepaste zorg,
- de toename van het aantal chronisch zieken,
- de hoge kosten voor de patiënten (vooral een probleem voor de meest kwetsbare mensen),
- de grote sociaaleconomische ongelijkheid.

De Raad stelt vast dat bepaalde van deze noden (cf. supra) gelukkig vervuld zijn dankzij de aanvullende verzekering van sommige ziekenfondsen. Toch pleit de Raad ervoor deze verschillende punten op te nemen in de verplichte verzekering met het oog op meer solidariteit.

Het aanbod in het kader van de derde pijler (privéverzekering) is geen goed alternatief en leidt tot 'geneeskunde in twee snelheden'.

Goedgekeurd tijdens de algemene vergadering van 13 juni 2016

**De Voorzitter,
Luc JANSEN**

**De Ondervoorzitter,
Willy PEIRENS**

FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN

Advies 2016/5

De Federale Adviesraad voor ouderen, opgericht krachtens de wet van 8 maart 2007 tot oprichting van een Federale Adviesraad voor ouderen en waarvan de leden benoemd zijn bij het koninklijk besluit van 13 november 2012 houdende benoeming van de leden van de Federale Adviesraad voor ouderen, heeft tot taak om op eigen initiatief, op verzoek van de federale regering of op verzoek van een Wetgevende Kamer advies uit te brengen over de tot de bevoegdheid van de federale overheid behorende aangelegenheden met betrekking tot de pensioenen, de gelijkheid van kansen, de sociale integratie en de bestrijding van de kansarmoede, de toegankelijkheid van de gezondheidszorg en de mobiliteit.

Met toepassing van artikel 3, § 3, 1° van voormelde wet van 8 maart 2007 brengt de Federale Adviesraad voor ouderen volgend advies uit:

ADVIES VAN DE FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN BETREFFENDE DE ALGEMENE BELEIDSNOTA INZAKE ARMOEDEBESTRIJDING VAN 4 NOVEMBER 2015 EN DE ALGEMENE BELEIDSNOTA INZAKE MAATSCHAPPELIJK INTEGRATIE VAN 30 OKTOBER 2015

SITUERING VAN HET ADVIES

De Federale Adviesraad voor ouderen heeft de bevoegdheid gekregen om zich bij middel van adviezen uit te spreken over de algeheelheid van de materies die de ouderen aanbelangen. Een van deze bevoegdheidsdomeinen slaat op de maatschappelijke integratie en de armoedebestrijding. Artikel 3, § 2 van de wet van 8 maart 2007 bepaalt dat de Raad "jaarlijks de beleidsverklaring van de regering bespreekt wat de aangelegenheden betreft die verband houden met de ouderen". Na voorbereiding in de commissie Sociale Integratie en bestrijding van kansarmoede heeft de Raad een bespreking gewijd aan de beleidsnota op 13.06.2016.

Rekening houdend met de beperkte bevoegdheden van de Raad, werden voornamelijk de punten die rechtstreeks of onrechtstreeks verband houden met de ouderen bestudeerd.

HET ADVIES

Armoedebestrijding: Staatssecretaris Elke Sleurs

1. Zoals reeds aangegeven in advies 2015/5 van 16 maart 2015, "vraagt armoedebestrijding een structurele aanpak. Hoe nuttig initiatieven die hulp bieden aan zij die zich in armoede bevinden of met het risico geconfronteerd worden, ook zijn, de echte oplossing moet gezocht worden in een duurzame benadering, die door het waarborgen van sociale grondrechten juist ervoor zorgt dat armoede wordt voorkomen."

2. Aangezien verschillende overheidsniveaus (federale overheid, Gemeenschappen, Gewesten en lokale autoriteiten) betrokken zijn, is een interministeriële samenwerking zeer belangrijk. Bovendien moeten de OCMW's en lokale besturen, die het dichtst bij de burger staan, de kans/middelen krijgen om hun lokaal preventief, meer bepaald curatief beleid uit te voeren.

3. Evaluatie van de armoede: EU-SILC-enquête

De nieuwe cijfers over de sociale situatie in België, die gebaseerd zijn op de EU-SILC-enquête, laten twee tendensen zien (persbericht 03-11-2015 FOD Sociale Zekerheid):

1. groeiende kloof in de actieve bevolking;
2. daling armoederisico bij ouderen.

In verband met punt 2: geen verhoogd armoederisico voor ouderen meer: een daling van 23 % in 2006 naar 16,1 % in 2014... een stille omwenteling ...

Niettemin blijft de FAVO zeer bezorgd, zoals reeds aangegeven in advies 2015/9 van 27 oktober 2015.

- Uit vroegere analyses blijkt dat zeer veel gepensioneerden net boven de armoededrempel leven. Een kleine verandering in de globale inkomsten en/of het pensioen doet het armoederisico bij ouderen aanzienlijk toenemen. Zo zal de taxshift een positieve invloed hebben op het netto-inkomen van de actieve bevolking, terwijl de welvaartsenveloppe voorziet in slechts een zeer beperkte verhoging van de minimumpensioenen. Deze gevolgen zullen zichtbaar worden in de EU-SILC-enquête over de inkomens van 2016.

Bovendien is armoede niet enkel een kwestie van inkomsten, maar ook van uitgaven. Advies 2015/9 bevat o.m. volgende passage: "Ouderen die huren op de private huurmarkt, kennen een hoger armoederisico dan huiseigenaars. Ouderen kampen ook vaker met hogere gezondheidskosten en extra kosten voor thuiszorg en -hulp. Dit heeft een belangrijke impact op hun budget. Gecumuleerde kosten kunnen oudere personen in financiële problemen brengen." Vandaar dat het armoedeonderzoek meer aandacht moet besteden aan de nodige uitgaven, en niet alleen aan de globale inkomsten. De methode van de referentiebudgetten kan een belangrijke aanvulling voor de EU-SILC-methodologie zijn.

4. Vanaf 2016 wordt 50 miljoen extra uitgetrokken om het leefloon, de inkomensgarantie voor ouderen en de laagste pensioenen verder op te trekken. Dit is een goede zaak, maar weegt hoegenaamd niet op tegen de voorziene verhoging van inkomen uit arbeid in het kader van de taxshift.

5. De FAVO vindt het zeer belangrijk dat de rechten automatisch toegekend worden en dat ervoor gezorgd wordt dat mogelijke rechthebbenden hun sociale rechten en voordelen benutten. Het zijn trouwens vaak de meest kwetsbare mensen (onder wie veel ouderen) die hun rechten niet doen gelden.

Wij vermelden onze voorbeelden uit advies 2015/9 van 27 oktober 2015:

- recht op kwaliteitsvolle en betaalbare gezondheidszorg;
- recht op betaalbare energie;
- toegang tot informatie- en communicatietechnologieën;
- recht op een inkomen;
- aangepaste huisvesting;
- recht op voldoende participatiekansen.

Er is nog onvoldoende onderzocht waarom mogelijke rechthebbenden hun rechten niet doen gelden. In het kader van de armoedebestrijding moet meer aandacht hieraan besteed worden. Eventuele rechthebbenden aanmoedigen hun rechten op te eisen, volstaat niet. Er spelen immers verschillende factoren mee wanneer zij zich niet spontaan tot de instanties of sociale diensten wenden.

De diensten moeten dus sterk aangemoedigd worden om proactief te werk te gaan. Uiteraard moet dit met voldoende respect voor het privéleven van de mensen uit de doelgroep gebeuren. Het netwerk van federale armoedeambtenaren moet ermee belast worden alle automatische rechten te inventariseren en een actieplan op te stellen.

De automatische toekenning van rechten moet aandachtspunt nummer één blijven in alle beleidsdomeinen. Toch is voorzichtigheid geboden, omdat automatische toekenning van rechten niet ten koste mag gaan van een al even noodzakelijke individuele begeleiding op maat. Bovendien moet

ervoor gezorgd worden dat de rechthebbende nog voldoende controle behoudt met betrekking tot de toekenningsprocedure.

Waar automatische toekenning niet mogelijk is, dient nog meer dan vroeger actief op zoek gegaan naar rechthebbenden, met wie men in aanraking moet komen. Sociale onderbescherming moet een aandachtspunt blijven (cf. advies 2015/5).

6. Inzet van ervaringsdeskundigen

Ervaringsdeskundigen in armoede en sociale uitsluiting zijn zonder twijfel cruciale actoren om de toegankelijkheid van de sociale grondrechten te verbeteren. Hun brugfunctie is van essentieel belang. De FAVO vindt het een goede zaak dat een praktische gids beschikbaar gesteld wordt. Deze zal misschien nuttig zijn voor elk overheidsniveau.

De FAVO vraagt zich af of de ervaringsdeskundigen reeds actief zijn in de verschillende ziekenhuizen in drie stadscentra en hoopt vooral dat hun actieterrein nog meer uitgebreid kan worden.

Bovendien is de FAVO ervan overtuigd dat sensibilisering en overleg op het vlak van armoede beslist nodig blijven en dat uitwisseling van goede praktijken verrijkend kan zijn voor het lokale niveau.

7. Niettemin maakt de FAVO (net als het netwerk van federale armoedeambtenaren) zich zorgen over het armoedeplan inzake energie.

Dat elektriciteit ieder jaar enkele honderden euro's duurder wordt, ook voor heel wat gezinnen in armoede, blijft een bittere realiteit, ondanks dit armoedeplan inzake energie.

Maatschappelijke Integratie (minister Willy BORSUS)

8. De drie mijlpalen:

- activering als betere hefboom om de vicieuze cirkel van armoede te doorbreken
- verbetering/vereenvoudiging van het recht op maatschappelijke integratie en het recht op maatschappelijke dienstverlening
- een actief beleid voor de OCMW's om armoede preventief te verminderen hebben een nieuwe dimensie gekregen, rekening houdend met de asielcrisis en vluchtelingenproblematiek in 2015 - 2016.

9. De FAVO is ervan overtuigd dat professionele activering aangevuld moet worden met sociale activering. De vereenvoudiging van de mogelijkheden om toelagen te verlenen (één fonds) op basis van nieuwe criteria, en vooral de autonomie van de OCMW's zijn twee positieve zaken.

10. Ook de verhoging van het leefloon in 2016 is een positief signaal.

Duidelijke en geactualiseerde voorwaarden moeten leiden tot een grote administratieve vereenvoudiging voor de OCMW's.

11. De FAVO is ervan overtuigd dat de eventuele integratie van de OCMW's in de gemeente/stad goed voorbereid moet worden, ook op het vlak van het beleid inzake armoedebestrijding en maatschappelijke integratie.

12. De FAVO pleit voor een ruime toepassing van de referentiebudgetten bij het voeren van een effectief armoedebeleid. Zij maken het de OCMW's mogelijk de noden af te toetsen en een menswaardig inkomen te garanderen (cf. adviezen 2015/5 en 2015/9).

13. Tot slot is de FAVO bezorgd over de manier waarop bepaalde OCMW's de federale wetgeving inzake de onderstandsdomicilie interpreteren, wanneer de eigen woning van mensen die voor een rust- en verzorgingstehuis (RVT) kiezen, automatisch gehypothekeerd wordt. Dit kan vermeden worden door een waarborg te betalen.

De FAVO vindt dat het OCMW enkel een wettelijke hypothekering mag overwegen wanneer het effectief moet opdraaien voor de kosten.

De FAVO vraagt de staatssecretaris dat de inspectiediensten van de POD Maatschappelijke Integratie uiterst waakzaam blijven voor misbruik van hypothekering.

Goedgekeurd tijdens de algemene vergadering van 13 juni 2016

De Voorzitter,

Luc JANSEN

De Ondervoorzitter,

Willy PEIRENS

FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN

Advies 2016/6

De Federale Adviesraad voor Ouderen, opgericht krachtens de wet van 8 maart 2007 tot oprichting van een Federale Adviesraad voor Ouderen en waarvan de leden benoemd zijn bij het koninklijk besluit van 13 november 2012 houdende benoeming van de leden van de Federale Adviesraad voor Ouderen, heeft tot taak om op eigen initiatief, op verzoek van de federale regering of op verzoek van een Wetgevende Kamer advies uit te brengen over de tot de bevoegdheid van de federale overheid behorende aangelegenheden met betrekking tot de pensioenen, de gelijkheid van kansen, de sociale integratie en de bestrijding van de kansarmoede, de toegankelijkheid tot de gezondheidszorg en de mobiliteit.

Met toepassing van artikel 3, §3,1° van voormelde wet van 8 maart 2007 brengt de Federale Adviesraad voor Ouderen volgend advies uit:

ADVIES VAN DE FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN BETREFFENDE HET ONTWERP VAN DERDE FEDERAAL PLAN ARMOEDEBESTRIJDING 2016-2019

SITUERING VAN HET ADVIES

De Federale Adviesraad voor Ouderen heeft de bevoegdheid gekregen om zich bij middel van adviezen uit te spreken over de algeheelheid van de materies die de ouderen aanbelangen.

Eén van deze bevoegdheidsdomeinen slaat op de maatschappelijke integratie en de armoedebestrijding.

De Raad heeft kennis genomen van het ontwerp Derde Federaal Plan Armoedebestrijding 2016-2019. Na voorbereiding ervan in de Commissie Maatschappelijke Integratie en Armoedebestrijding heeft de Raad conform artikel 3 §2 van de wet van 8 maart 2007 een bespreking gewijd aan dit ontwerp.

Onderhavig advies dient best gelezen te worden in samenhang met het advies 2016/5 betreffende de algemene beleidsnota inzake armoedebestrijding van 4 november 2015 en de algemene beleidsnota inzake maatschappelijke integratie van 30 oktober 2015.

ADVIES

---

1. ALGEMENE BESCHOUWINGEN

1.1. De FAVO hecht veel belang aan het opstellen van een federaal plan met een coördinatie van de federale maatregelen om de burger een menswaardig leven en bestaanszekerheid te garanderen en om de sociale uitsluiting tegen te gaan. Enkel een breed gedragen, een geïntegreerd en coherent beleid kan de armoede doen verminderen.

1.2. De Raad betreurt dat het derde Federaal Plan niet vroeger kon voorgelegd worden.

1.3. Het ontbreken van een evaluatie van het tweede Federaal Plan Armoedebestrijding wordt door de Raad als een gemis ervaren. Hierdoor ontbreekt een overzicht van de mate waarin de voorgaande beleidsdoelstellingen gerealiseerd werden en wat hun impact was. Over de eventuele nood aan bijsturing van beleid wordt aldus weinig transparantie gecreëerd.

1.4. Hoewel voor een aantal doelstellingen concrete ijkpunten en acties zijn vooropgesteld, blijft het ontwerp-Plan niet zelden beperkt tot eerder vage beleidsintenties (met “onderzoeken”, “evalueren”,...) die niet consequent in acties en meetbare indicatoren zijn omgezet.

Wat eveneens meestal ontbreekt is een systematische tijdslijn voor de uitvoering van de geplande acties en een budgettaire inschatting ervan.

1.5. De Raad stelt vast en betreurt dat de regering een aantal maatregelen heeft getroffen die de armoede nog zouden kunnen doen toenemen. Het steeds strenger wordend beleid ten aanzien van werkzoekenden, de ingrepen op het vlak van de pensioenen en de aantasting van de koopkracht van de niet-actieven zijn daarvan sprekende voorbeelden.

2. ARMOEDE IN EEN RUIMERE CONTEXT

2.1. Bij het omschrijven van het armoederisico wordt veelal verwezen naar de EU-SILC enquête. Dit is evenwel een vrij enge methodiek die alleen de inkomensarmoede in aanmerking neemt. De Raad dringt erop aan dat steeds een bredere benadering zou plaats vinden. Niet alleen dient het bestedingspatroon eveneens in aanmerking te komen maar ook de andere aspecten die mensen al te veel in armoede doen terechtkomen.

2.2. De Raad pleit voor een ruime toepassing van de referentiebudgetten bij het voeren van een effectief armoedebeleid. Het vormt een goede leidraad voor de OCMW's bij het aftoetsen van noden en het garanderen van een menswaardig inkomen. (zie FAVO adviezen 2014/5 en 2015/5).

De voorziene inkanteling van de OCMW's in het stedelijk/gemeentelijk beleid kan aangegrepen worden als een gelegenheid om het gebruik van de referentiebudgetten te stimuleren.

2.3. Alhoewel dit een prioritaire opdracht is toch mag armoedebestrijding niet beperkt zijn tot het verstevigen van de financiële basis en van de koopkracht. Armoede leidt immers ook tot een lagere cultuurparticipatie, minder sociale contacten, minder goede woonomstandigheden en uitstel van gezondheidszorgen. De analyse en de aanpak moeten dus multidimensionaal zijn.

3. DE SOCIALE MINIMA OPTREKKEN

3.1. Inkomensarmoede bij gepensioneerden kan vermeden en teruggedrongen worden door voldoende middelen vrij te stellen voor de versterking van de eerste pensioenpijler (zie FAVO advies 2014/6).

De Raad dringt aan op :

- een verdere verhoging van de minimumpensioenen zodat ze toelaten om een menswaardig leven te leiden;
- het onvoorwaardelijk behoud van de indexatie van de pensioenen;
- de structurele en automatische koppeling van de pensioenen aan de welvaart om uitholling van de pensioenen ten opzichte van loontrekkenden te voorkomen;
- een inhaalbeweging van de oudste pensioenen omdat de welvaartsontwikkeling van de afgelopen decennia niet ten volle verrekend werd.

3.2. De Raad stelt met tevredenheid vast dat de wettelijk voorziene welvaartsenveloppes aan 100 % zullen aangewend worden om de minimum sociale uitkeringen en de sociale bijstandsuitkeringen tot het niveau van de Europese armoededrempel te brengen. De Raad wijst er evenwel op dat de bijkomende enveloppe van 50 miljoen voorzien in de taxshift, volstrekt onvoldoende is om het koopkrachtverlies bij tal van gepensioneerden op te vangen.

3.3. Momenteel krijgen 108.000 mensen een IGO, maar in de realiteit zouden dat er heel wat meer moeten zijn. De inspanningen om het recht op de IGO ambtshalve te onderzoeken zijn waardevol maar nog steeds ontoereikend. Bovendien is het zo dat bij afwijzing achteraf gewijzigde omstandigheden dikwijls niet aangegrepen worden voor een nieuwe aanvraag met dossierheropening. De FAVO stelt dan ook voor dat het recht op de IGO op meerdere tijdstippen automatisch zou onderzocht worden.

Het bekomen van de IGO is trouwens niet alleen belangrijk als waardevol inkomensinstrument in het kader van de armoedebestrijding, maar speelt evenzeer mee voor een aantal afgeleide sociale voordelen. Wie een IGO geniet komt daardoor ook in aanmerking voor sociaal tarief gas, elektriciteit, water, telefoon...

4. ONDERBESCHERMING AANPAKKEN

4.1. Systematische aandacht moet gaan naar het niet opnemen van rechten inzake sociale bescherming door mensen in (kans)armoede. Er moet blijvend gezocht worden naar pistes om de toegang tot de rechten te garanderen.

4.2. In de strijd tegen onderbescherming moet ernaar gestreefd worden om sociale rechten, voordelen en diensten waar mogelijk automatisch toe te kennen. Het is ongetwijfeld een van de doeltreffendste manieren om armoede aan te pakken. Omdat een automatische toekenning van rechten momenteel evenwel slechts in een eerder beperkt aantal gevallen te realiseren valt moet er intussen maximaal ingezet worden op administratieve vereenvoudiging en op het proactief informeren van de mensen over hun sociale grondrechten.

4.3. De onderbescherming is echter niet enkel een kwestie van niet opnemen van rechten door onwetendheid. Andere factoren en drempels spelen evenzeer een rol. Zo zou een toegankelijk, betaalbaar en verstaanbaar justitiesysteem kunnen bijdragen om sociale en andere rechten te valoriseren. De FAVO betreurt dat hieraan in het ontwerp-Verslag geen aandacht wordt geschonken.

5. EEN TOEGANKELIJKE EN BETAALBARE GEZONDHEIDSZORG

5.1. De toegang tot en het recht op kwaliteitsvolle en betaalbare gezondheidszorg moet voor alle gepensioneerden verzekerd blijven door de versterking van de verplichte solidaire ziekteverzekering.

5.2. De betaalbaarheid van gezondheidszorg moet verzekerd worden en de toegang tot de zorgverstrekkers moet laagdrempeliger en meer doorzichtig gemaakt worden (zie ook FAVO advies 2015/2) o.m. door:

- het wettelijk begrenzen van ereloonsupplementen voor éénpersoonkamers;
- volledige transparantie van prijzen en diensten; zo moet de patiënt vooraf duidelijkheid krijgen over de kosten van een ziekenhuisopname in functie van de eigen keuzemogelijkheden;
- een veralgemeende toepassing van de derdebetalersregeling, waardoor het uitstelgedrag voor doktersbezoek vermeden kan worden;

5.3. De toegang tot betaalbare verzekeringen moeten gegarandeerd worden, ongeacht de leeftijd. Bijzondere voorwaarden of weigeringen moeten objectief gemotiveerd worden.

6. TOEGANG TOT ENERGIE EN WATER WAARBORGEN

In ons land heeft één huishouden op vijf af te rekenen met energiearmoede. Heel wat ouderen - en zeker de alleenstaanden onder hen - behoren daartoe omdat ze dikwijls gehuisvest zijn in verouderde en slecht geïsoleerde woningen.

In het ontwerp-Plan wordt terecht aangegeven "dat water en energie geen koopwaar, maar levensnoodzakelijke rechten zijn". Het zijn basisgoederen die voor iedereen toegankelijk moeten zijn. De FAVO betreurt dan ook dat een federale regering louter omwille van besparingen het BTW tarief op elektriciteit terug naar 21 % heeft gebracht zonder dat daar sociale correcties tegenover staan.

7. DIGITALE INCLUSIE BEVORDEREN

7.1. Inzake de digitale inclusie dient de federale overheid in samenwerking met de Gemeenschappen en met het middenveld inspanningen te leveren om de toegang tot het ICT gebruik in het dagelijks leven te vergemakkelijken, te vereenvoudigen en erover te waken dat de operatoren een laagdrempelig aanbod aanbieden.

7.2. De FAVO beklemtoont evenwel dat de uitbreiding van online dienstverlening er niet mag toe leiden dat aan de burger de mogelijkheid voor een service met fysiek contact wordt ontnomen. Alle overheden moeten het recht op papieren informatie en een fysiek toegankelijk loket waarborgen en de burger duidelijk informeren over deze mogelijkheid

8. PARTICIPATIE

De FAVO vindt het spijtig dat in het ontwerp-Plan geen aandacht wordt geschonken aan het fenomeen van het risico op vereenzaming door een verminderde - of zelfs totaal ontbrekende - deelname aan het sociaal-cultureel gebeuren. Kansarmen participeren veel minder aan het verenigingsleven, aan culturele en aan sportactiviteiten. De kostprijs is vaak een te hoge drempel. Hieraan kan toegevoegd worden dat mensen met zware financiële problemen en kopzorgen omwille van die situatie al sowieso weinig interesse zullen kunnen hebben in socioculturele participatie. Nochtans draagt deze participatie in sterke mate bij tot het doorbreken van het isolement en het opkrikken van eigenwaarde en zelfvertrouwen.

De OCMW's spelen rechtstreeks en onrechtstreeks een belangrijke rol in de toeleiding en de doorverwijzing naar geschikt aanbod. Dat er in de toegekende middelen wordt geknipt en de doelgroep wordt beperkt is dus zeker te betreuren.

De toewijzing van middelen moet zeker ook een positieve impact hebben op de sociale participatie van ouderen.

9. GEZAMENLIJKE AANPAK

Armoedebestrijding is een multidimensionaal en transversaal verhaal. Het is dan ook absoluut nodig om een gecoördineerde aanpak te hebben tussen Europa, het federaal bestuur, de gemeenschappen, de gewesten en de lokale besturen. De Raad roept op tot meer inspanningen om de diverse beleidsinitiatieven bij elkaar te brengen over beleidsdomeinen en -niveaus heen.

10. WAARDERING VOOR SOLIDARITEIT

De overheid kan de problematiek van de (kans)armoede niet alleen oplossen.

De Raad deelt volkomen de stelling dat personen, verenigingen en instanties, die zich dagdagelijks solidair betonen en zich daadwerkelijk inzetten voor armoedebestrijding, respect, ondersteuning en het gemak vanuit de overheid.

11. OPVOLGING

De Raad neemt zich voor om de uitvoering van het derde Federaal Plan Armoedebestrijding te gepasten tijde te evalueren.

12. AANDACHT VOOR DE DIMENSIE ARMOEDE

De Raad vraagt dat bij de uitvoering van Regelgeving Impact Analyse (RIA) de dimensie armoede steeds voldoende aan bod komt.

De Raad zelf verbindt er zich toe om bij het uitbrengen van adviezen voor de in zijn bevoegdheid liggende beleidsdomeinen voldoende aandacht te besteden aan de dimensie armoedebestrijding bij ouderen.

Goedgekeurd tijdens de algemene vergadering van 13 juni 2016

**De Voorzitter,
Luc JANSEN**

**De Ondervoorzitter,
Willy PEIRENS**

FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN

Advies 2016/7

De Federale Adviesraad voor Ouderen, opgericht krachtens de wet van 8 maart 2007 tot oprichting van een Federale Adviesraad voor Ouderen en waarvan de leden benoemd zijn bij het koninklijk besluit van 13 november 2012 houdende benoeming van de leden van de Federale Adviesraad voor Ouderen, heeft tot taak om op eigen initiatief, op verzoek van de federale regering of op verzoek van een Wetgevende Kamer advies uit te brengen over de tot de bevoegdheid van de federale overheid behorende aangelegenheden met betrekking tot de pensioenen, de gelijkheid van kansen, de sociale integratie en de bestrijding van de kansarmoede, de toegankelijkheid tot de gezondheidszorg en de mobiliteit.

Met toepassing van artikel 3, §3,1° van voormelde wet van 8 maart 2007 brengt de Federale Adviesraad voor Ouderen volgend advies uit:

ADVIES VAN DE FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN BETREFFENDE DE GEESTELIJKE GEZONDHEIDSZORG (GGZ)

SITUERING VAN HET ADVIES

De FAVO heeft de bevoegdheid gekregen om zich bij middel van adviezen uit te spreken over materies die ouderen aanbelangen. In dit advies koos de commissie “Toegankelijkheid van de gezondheidszorg” om dieper in te gaan op de psychische gezondheid van de bevolking en op de geestelijke gezondheidszorg in België, vanuit het oogpunt van ouderen.

De Commissie Toegankelijkheid van de Gezondheidszorg heeft zich gebaseerd op de werken die op het eind van deze tekst worden vermeld. De in dit advies geciteerde cijfers komen uit deze teksten.

Enkele voorafgaande feiten en bedenkingen:

- Wat de psychische gezondheid van onze bevolking betreft wordt gemiddeld 1 op 3 Belgen tijdens zijn leven ooit geconfronteerd met een psychische stoornis. België bevindt zich hiermee in de internationale middenmoot. Doorheen diverse bevragingen blijkt ook dat ongeveer 26% van de Belgen zich slecht in zijn vel voelt. Dit is voor ouderen een gelijkaardig percentage.
- België blijft wereldwijd koploper in het opnemen van patiënten in psychiatrische instellingen. Het aantal gedwongen opnamen is met 42% gestegen tussen 1999 en 2008, nog voorafgaand aan de crisis. In de periode 2004-2008, kenden we een stijging van 10% in aantal opnamen in de psychiatrische ziekenhuizen, vooral in Vlaanderen.
- De psychiatrische ziekenhuizen, vooral in Vlaanderen, kennen een opvallend hoog cijfer heropnames binnen de 30 dagen: 25% bij schizofrenie, 20% bij manische-depressie.
- Psychische stoornissen staan met 34% op nummer 1 als oorzaak van invaliditeit, met depressie, alcohol en dementie in de top 10.
- Psychiatrische patiënten kennen gemiddeld een 15 jaar lagere levensverwachting, hoofdzakelijk als gevolg van lichamelijke oorzaken.
- Het aantal zelfdodingen is gelijk aan respectievelijk 17 per 100.000 inwoners in Vlaanderen, 24 in Wallonië en 14 in Brussel. België zit met drie zelfdodingen per dag in de top drie van Europa. Vlaanderen illustreert echter in positieve zin dat een state-of-the-art plan van beleidsaanpak vruchten kan afwerpen. De vooropgestelde daling van 8% in het eerste suicidepreventieplan werd goed gehaald.
- Opvallend blijven de sterftcijfers door zelfdoding bij oudere mannen. In 2013 bedroeg het aantal zelfdodingen bij Vlaamse mannen van 80 jaar en ouder 51 per 100.000 (uit Vlaams Agentschap Zorg en Gezondheid).
- 30 tot 70% van de kinderen van ouders met een psychische stoornis, ontwikkelen zelf een psychische stoornis. Opvallend is ook dat meer dan 90% personen die overgaan tot zelfdoding

vooraf leden aan een psychische stoornis. Bijna de helft van hen werd reeds voordien behandeld. Zelfdoding is dus meestal geen losstaand of geïsoleerd fenomeen.

- Na de cardiovasculaire aandoeningen staat psychisch lijden bij de volwassenen op de tweede plaats met 19,5 % van alle gekende “burden of disease”.
- Met 19,1% is het gebruik van psychofarmaca opvallend hoog in vergelijking met andere landen. Wat betreft kalmeringsmiddelen en slaapmiddelen is er duidelijk sprake van een overconsumptie.
- Het gebruik stijgt aanzienlijk met de leeftijd. In de leeftijdsgroep van 75 jaar en ouder grijpt ongeveer 40% van de vrouwen en 26% van de mannen naar slaap- en kalmeringsmiddelen
- Het aantal gebruikers van antidepressiva is in België in de afgelopen 15 jaar toegenomen van 3,9% in 1997 tot 7,6% in 2013.
- Volgens de gezondheidsenquête van het WIV kampt zowat 10% van de volwassenen in België met een problematisch alcoholgebruik, maar slechts één op de twaalf zoekt of vindt hiervoor hulp en gemiddeld gebeurt dat pas na 18 jaar. Als iemand met problematisch alcoholgebruik hulp nodig heeft, moet een gepaste zorg worden aangeboden. Veel zorgverleners hebben het moeilijk om alcoholproblemen te herkennen en bespreekbaar te maken met hun patiënt, waardoor aangepaste hulp uitblijft. Daarom moet er in hun opleiding meer aandacht worden besteed aan het bijbrengen van de nodige communicatievaardigheden. Problematisch alcoholgebruik moet beschouwd worden als een gezondheidsprobleem, dat behandeld kan worden. De zorgverleners gaan daarom best op een niet-veroordelende en empathische wijze om met deze patiënten. Daarnaast zijn regelmatige bevragingen over alcoholgebruik, indien nodig gevolgd door een korte interventie, effectief voor het verlagen van het gebruik. De huisarts is, zeker voor de ouderen, hiervoor de meest logische zorgverlener.
- In België lijden naar schatting 165.000 mensen aan dementie. 5% van de mensen ouder dan 65 zou lijden aan dementie . Op de leeftijd van 80 jaar neemt dit percentage toe tot 20%. In zeldzame gevallen (naar schatting 3.000 mensen) komt dementie ook voor het 65ste levensjaar voor. In 2012 schatte een rapport van de WGO dat het aantal dementiegevallen tegen 2050 zou verdrievoudigen, vooral door de veroudering van de bevolking. Bovendien zouden slechts 20 tot 50% van de gevallen gediagnosticeerd worden en dan vaak nog te laat.
- Dementie heeft een enorme impact op het lichamelijk en geestelijk welbevinden van de patiënt en zijn omgeving. Momenteel is het nog niet mogelijk om het dementieel proces te genezen. De huidige geneesmiddelen kunnen hooguit de ziekte afremmen in de beginfase en inwerken op de gedragsproblemen gebonden aan dementie. Bovendien dient men de ongewenste effecten van medicatie, de grote kost en de last van de onderzoeken voor de persoon met dementie en zijn omgeving in rekening te nemen. Naar schatting 65 % van de dementerenden woont nog thuis, waar ze meestal worden geholpen door de mantelzorgers.
- De opstart van professionele zorg komt vaak veel te laat: gemiddeld 1 jaar te laat voor stemmingsstoornissen, 16 jaren voor angststoornissen en 18 jaren voor middelenmisbruik.
- Is de GGZ klaar voor de vergrijzing?
  - Er zijn heel wat redenen om aan te nemen dat de zorgvraag de komende jaren -omwille van de vergrijzing- zal toenemen. Naast de stijging van het aantal ouderen is er een positieve evolutie wat betreft de vroegtijdige herkenning en een betere diagnostiek van psychische stoornissen bij ouderen. Ook dit maakt dat meer mensen in het circuit zullen terechtkomen. De aankomende generaties ouderen zijn hoger opgeleid dan de vorige en ouderen worden mondiger waardoor de stap naar de hulpverlening voor de ‘nieuwe’ ouderen makkelijker gezet zal worden. Onderzoek toont aan dat er een toename is van alcoholgebruik bij ouderen; we zien nu al de zorgvraag met betrekking tot deze problematiek toenemen. Ook hierdoor zal de zorgconsumptie verhogen. (OZ naar factoren die zorggebruik voorspellen LASA, NEMESIS van Alexianen)

- De structuur van de GGZ is er door de verschillende staatshervormingen niet op vereenvoudigd. Residentiële setting wordt gefinancierd door de Federale Overheid, ambulante door de Gemeenschappen.
Doorheen de jaren is er ook een grondige transformatie van de geestelijke gezondheidszorg ingezet in het kader van de vermaatschappelijking van zorg. Dit vergt dynamiek en flexibiliteit om met de beschikbare mensen en middelen innovatieve en betere antwoorden te bieden op zeer diverse zorgvragen. Dat de GGZ nadrukkelijk op de politieke agenda staat, is een goede zaak maar vereist een structurele samenwerking en een proactief innemen van beleidsoverschrijdende standpunten.

ADVIES

---

1. De FAVO vraagt aan de Federale Regering en die van de Gemeenschappen **aandacht voor de preventie van psychische problemen**: depressie, zelfdoding en rouw. Ook het stigma van de psychiatrie dient aangepakt.
  2. De FAVO vraagt om **de gecoördineerde actieplannen** rond specifieke psychische aandoeningen inzake alcoholisme en dementie verder te zetten. De afgelopen jaren hebben zowel de Federale Overheid als de Gemeenschappen op deze terreinen goed werk geleverd. Zowel het problematisch alcoholgebruik als dementie vormen immers grote uitdagingen voor de geestelijke gezondheidszorg.
- **Alcoholplan:**
De FAVO schaart zich achter de aanbevelingen van het Federaal Kenniscentrum voor de Gezondheidszorg (KCE) dat de dubbelzinnige (aan de ene kant vergoelijkende, maar ook stigmatiserende) houding van de samenleving tegenover alcoholgebruik dient te veranderen. Daarvoor moeten alle betrokken partijen, waaronder de beleidsmakers, zorgorganisaties, zorgverleners en patiëntenverenigingen, samen een **alcoholplan** ontwikkelen. Dit plan kan o.a. informatiecampagnes voorzien en alcoholreclame en verkoop strenger reglementeren.
De **mensen met problematisch alcoholgebruik zelf** ontkennen vaak het probleem en zijn om verschillende redenen vaak niet gemotiveerd voor een behandeling. Daarom moet er uitgebreide informatie beschikbaar zijn over waar ze terecht kunnen voor vragen. Zelfhulpgroepen moeten beter bekend gemaakt worden. Ook de familie en de onmiddellijke omgeving spelen een cruciale rol bij de ondersteuning van de persoon met problematisch alcoholgebruik, mits ook zij de nodige ondersteuning krijgen.
Tenslotte moet een aangepaste zorgorganisatie de toegang tot hulp vergemakkelijken. Er is nood aan een ruimer aanbod van zorg in de eerste lijn (huisartsen, psychologen, enz.) en in de algemene en psychiatrische ziekenhuizen. Een correcte financiering en een goede samenwerking en integratie tussen de verschillende niveaus is hierbij aangewezen. Op die manier kunnen zorgverleners beter doorverwijzen naar gespecialiseerde hulp en worden de wachttijden korter.
  - **Dementieplan**
FAVO schaart zich achter de idee van de dementieplannen die de afgelopen jaren zowel op federaal, Vlaams als Waals niveau ontwikkeld werden. Uiteraard is het van belang dat ze gecoördineerd verlopen en elkaar aanvullen.

In het bijzonder vragen we hier aandacht voor de uitvoering van een aantal specifieke maatregelen:

- de verbetering van de huidige tenlastenemingen;
- de optimalisatie van de thuiszorg, een goede coördinatie met andere zorgvormen en ondersteunende maatregelen om personen met dementie zo lang mogelijk thuis te laten verblijven;
- de sensibilisering van de zorgverleners;
- een vroegtijdige diagnostiek: de diagnose 'dementie' wordt vaak pas na twee à drie jaar gesteld, waardoor patiënten en hun mantelzorgers lange tijd in de onzekerheid leven;
- het aanpakken van het taboe dat rust op dementie;
- het tegemoetkomen aan de financiële en praktische problemen van mensen met jongdementie en hun gezin door o.m. de invoering van een aangepast persoonsvolgend budget voor mensen en zorg en begeleiding op maat, zowel thuis als in een aangepaste zorgomgeving.

3. De FAVO pleit voor een **laagdrempelige aanpak van de psychische zorgbehoefte**, zo mogelijk in de thuissituatie waarbij de (oudere) patiënt betrokken wordt. Belangrijk hierbij is een vlotte doorstroming door de zorgketen, ingesteld op de noden van de psychisch zieke. Dit vraagt flexibele samenwerking van de zorgverleners.

De FAVO pleit voor een herstructurering van de psychologische zorg volgens een getrappt model waarbij de eerstelijnszorg gewaarborgd, algemeen toegankelijk en betaalbaar wordt en daarnaast ook een tweede niveau van gespecialiseerde zorg als de eerste lijn niet volstaat.

Het huidige aanbod van psychologische zorg voldoet niet aan de behoeften. De GGZ is een complexe sector die slecht gekend is bij het grote publiek. De wachtlijsten zijn vaak lang en er rust een duidelijk taboe op. Daarbij komen nog de kosten die vaak niet worden terugbetaald door de ziekteverzekering. Voor ouderen met psychische problemen is de drempel vaak nog groter.

Door de art. 107 projecten worden psychiatrische bedden afgebouwd en omgezet in mobiele teams die GGZ aan huis aanbieden. De FAVO wijst er op dat 2 doelgroepen niet van de voordelen van art. 107 kunnen genieten met name: kinderen/jongeren en ouderen. Daarom pleit de FAVO voor meer politieke aandacht (en o.a. extra middelen) voor deze doelgroepen en in het bijzonder voor ouderen met psychische problemen.

Daarenboven zouden zorgvoorzieningen hun gespecialiseerde expertise in de geestelijke gezondheidszorg moeten kunnen inbrengen in de eerste lijn (huisartsen, maar ook thuisverpleging, gezinshulp, WZC, OCMW 's, gevangenissen...) ongeacht of die aanbieders al dan niet door de gemeenschappen worden gefinancierd. De FAVO pleit voor een vermindering van de capaciteit van de psychiatrische ziekenhuizen met 30% tegen 2022. Tegelijkertijd moet dit resulteren in een betere toegankelijkheid en terugbetaling van de eerstelijnspsychotherapie.

4. De FAVO pleit voor een geïntegreerde geestelijke zorg (cfr. geïntegreerde zorg voor chronisch zieken, waaronder ook de psychische zieken vallen) gezien de verslechtering van GGZ-problemen met chronisch zieken. Dit veronderstelt een team van zorgverleners (bestaande uit diverse disciplines) dat een zorgplan opstelt zodat efficiënte zorg geleverd wordt en dubbel onderzoek vermijdt.

5. De FAVO vraagt de nodige middelen om voldoende deskundige zorgverleners tewerk te stellen in de ambulante en residentiële zorg. De nood aan specifieke expertise in ouderenpsychiatrie moet aangepast/ingevuld worden. De expertise dient rekening te houden met comorbiditeit, multipale pathologie, complex karakter van problemen, met een levensfase van fragiliteit op verschillende domeinen (fysiek, cognitief, sociaal, financieel, zinvolle dagbesteding, beperkte levensverwachting).
6. De FAVO pleit om te investeren in alle facetten van de GGZ met nadruk op preventie, promotie en samenwerking op verschillende domeinen o.a. veiligheid, huisvesting, ... Een sterkere eerstelijnszorg is uiterst belangrijk, omdat veel psychische problemen in de eerste lijn verholpen kunnen worden vanuit een geïntegreerde zorg rond de psychiatrische patiënt. Psychiatrische patiënten stellen specifieke eisen aan de omgeving/mantelzorg. Vooral gedragsproblemen veroorzaken stress, burn-out... bij de mantelzorgers en werken soms een vroegtijdige opname in een residentiële setting in de hand. De positieve kracht van de mantelzorg vormt de motor van de vermaatschappelijking van de zorg en moet beleidsmatig gekoesterd worden.
- Erkenning en waardering van de mantelzorger, zeker in de GGZ, is belangrijk en vooral een drijfveer om verder te doen, zonder dat de draagkracht overschreden mag worden. Mantelzorgers vervullen een belangrijke rol als eerste ondersteuning van de patiënt en als brug tussen de patiënt en de zorgverlener. Ze moeten op de nodige ondersteuning kunnen rekenen van de professionele zorgverleners: huisarts, verpleegkundigen, verzorgenden, consultants... Daarom moet er gecentraliseerde relevante informatie, psychologische ondersteuning en respijtzorg zijn.
- De FAVO wenst dat bepaalde krachtlijnen de basis vormen voor de mentale gezondheidszorg: promotie, preventie en bespreekbaarheid van de geestelijke gezondheid. Meer alertheid voor psychische kwetsbaarheid is belangrijk;
- Vroegdetectie (om meer problemen te vermijden!), integratie van GGZ in de eerste lijn en goede toeleiding tot gespecialiseerde zorg. Er is nood aan een systeem met lage drempel met terugbetaalde psychologische hulpverlening;
  - Een nieuwe rol voor de professionals. Er moet een verschuiving komen van louter medische behandeling van de ziekte naar herstelgerichte zorg. Het is belangrijk dat de opleiding van zorgverleners daar op inspeelt;
  - Van pilootprojecten naar een zorgsysteem. De netwerken van art. 107 dienen verankerd te worden en ondersteund door een aangepaste financiering. De FAVO is –zoals reeds gesteld– vragende partij om ouderen als doelgroep op te nemen in art 107;
  - Continue kwaliteitsverbetering voor de toekomst is de uitdaging voor de GGZ.
7. De FAVO vindt het belangrijk dat er een betere regionale spreiding komt van het GGZ aanbod en dat er een voortdurende kwaliteitsverbetering wordt nagestreefd. Ook de blinde vlekken dienen opgevuld worden. Samenwerken in netwerken is essentieel om de evoluties in de GGZ te volgen en de kwaliteit van zorg te verbeteren, zodat de (oudere) patiënt er beter van wordt. In deze evolutie is het uiterst belangrijk dat er een voldoende aanbod uitgebouwd wordt aan ouderenpsychiatrie met een evenwichtige geografische spreiding en correcte verdeling naar de zorgcentra toe.

Deze zwakke personen maken, nog meer dan anderen, kans om verloren te lopen in de administratieve doolhof en in de ingewikkelde reglementering van de ziekteverzekering en de gezondheidszorg. De FAVO dringt aan op een versterking van de sociale diensten, inclusief die van de ziekenfondsen, zowel wat betreft middelen als wat betreft opleiding.

Zich beperken tot het zonder overleg doorverwijzen naar de gefederaliseerde instellingen is niet voldoende om tegemoet te komen aan deze uitdaging.

8. De FAVO dringt aan bij de Federale overheid (bevoegd voor de uitoefening van zorgberoepen) om in samenspraak met de Gemeenschappen (vooral bevoegd voor onderwijs) zo spoedig mogelijk werk te maken van volgende prioriteiten:
  - **de schaarste aan psychiaters en in het bijzonder kinderspsychiaters:** dit kan door een gerichte verbetering van de honorering van die psychiaters die bijdragen aan continue zorg door bijvoorbeeld deelname aan een fulltime permanente wachtdienst en/of de participatie aan de multidisciplinaire teamwerking in ziekenhuizen, CGG's en revalidatiecentra...
  - **specifiek naar ouderen toe is er een duidelijk tekort aan geriateren (KCE 5/06/2015)** en in het kader van deze problematiek denken we vooral aan de psychogeriatric; (advies 2014/9 – Kiezen voor Geriatric)
  - **het tekort aan psychiatrisch verpleegkundigen:** in de basisopleiding verpleegkunde is er te weinig aandacht voor geestelijke gezondheidszorg en de federale overheid erkent de beroepstitel 'psychiatrie' niet, waardoor die bijzondere beroepstitel niet wordt gehonoreerd (zoals andere beroepstitels). Een erkenning en financiering dringt zich op;
  - **onvoldoende aandacht voor geestelijke gezondheidszorg in de opleiding van huisartsen en andere beroepsgroepen van de eerste lijn:** momenteel beperkt de opleiding zich tot diagnose en behandeling van stoornissen binnen de geestelijke gezondheidszorg. Die verdienen uiteraard voldoende aandacht, maar preventie, vroege detectie, herstel en rehabilitatie moeten ruimer aan bod komen.
  - **manke verloning van de eerste lijn:** huisartsen en thuisverpleegkundigen moeten in de toekomst nauwer betrokken worden bij de behandeling en de verzorging van mensen met ernstige psychische aandoeningen. Die nieuwe opdrachten en verantwoordelijkheden moeten adequaat worden gehonoreerd.
  - **de erkenning van psychotherapeut als beschermde beroepstitel:** zoals minister De Block voorstelt, mogen enkel psychologen, artsen, pedagogen en personen met een universitaire master psychotherapie toegang krijgen tot die beroepstitel, dit om een voldoende hoge kwaliteit te garanderen.
  - De invoering van de **nieuwe definitie van psychotherapie zoals voorgesteld door** minister De Block, waarbij de psychotherapie niet gedefinieerd wordt als een apart beroep, maar als een behandelvorm voorbehouden aan klinisch psychologen, klinisch orthopedagogen en artsen. Indien deze beroepsgroepen een bijkomende opleiding psychotherapie met vrucht hebben gevolgd, krijgen ze toegang tot die beroepstitel, dit om een voldoende hoge kwaliteit te garanderen.
9. De FAVO stelt vast dat extra-intramurale afstemming niet evident is. Daarom ijvert de FAVO voor een globaal beleidskader dat de richting aangeeft voor een gecoördineerd en coherent geestelijke gezondheidsbeleid dat alle zorgverstrekkers, instellingen en diensten coördineert, ongeacht of ze ressorteren onder de Federale Overheid of de Gemeenschappen. De FAVO pleit dan ook voor één minister, die bevoegd is voor de coördinatie van de gezondheidszorgen, in plaats van een verdeeld beleid over 8 ministers en 2 staatssecretarissen. De huidige bevoegdheidsversnippering werkt immers contraproductief en verhoogt de inefficiëntie.
10. De FAVO herinnert eraan dat de opsluiting zonder zorg van geïnterneerden in gevangenissen heeft geleid tot veroordelingen van België door het EHRM en de Raad van Europa. De Raad vraagt daarom dat het voornemen van de Minister van Justitie om geïnterneerden toegang te

verlenen tot de gezondheidszorg, indien mogelijk buiten de gevangenis, zo vlug als mogelijk wordt geconcretiseerd.

11. De FAVO wil nogmaals haar bezorgdheid uitdrukken voor het opvallend hoog gebruik van psychofarmaca in vergelijking met andere landen (kalmeermiddelen, slaapmiddelen, antidepressiva). Eerder werd al aangehaald dat er te laat hulp gezocht wordt. De FAVO herhaalt de noodzaak om inadequaate voorschrijfgedrag te voorkomen en voorschrijvers te responsabiliseren (zie ook advies 2015/2 betreffende het regeerakkoord en de algemene beleidsnota inzake gezondheidszorg en de algemene beleidsnota inzake sociale zaken Beleidsnota).
12. Tenslotte pleit de FAVO voor meer aandacht voor **GGZ bij ouderen** en verdere uitbouw van gespecialiseerde zorgprogramma's voor ouderen met psychische moeilijkheden. Dit niet enkel vanuit inhoudelijke argumenten, maar ook vanuit organisatorische redenen (ander maatschappelijk speelveld en andere ketenzorg), vooral dan in het kader van de noodzakelijke aanpassingen bij het terugkeren naar de woning en de impact van artikel 107.

Meer specifiek dient de aandacht uit te gaan naar:

- Hoge prevalentie van syndromen met bijkomende cognitieve stoornissen.
- Ziektebeelden typisch voor de oudere leeftijd / onderscheid normale verouderingsprocessen en pathologische verouderingsprocessen
- Andere presentatie
- Groot gebruik van medicatie (interacties)
- Comorbiditeit / multiële pathologie / integratie tussen somatische en niet-somatische zorg / complexere karakter van de problemen op hogere leeftijd
- Levensfase met fragiliteit op verschillende domeinen (fysiek, cognitief, sociaal, financieel, zinvolle invulling van de dag, vrije tijd, cultuur, mobiliteit) en beperkt levensperspectief
- Functionele veranderingen
- Ruimere levensgeschiedenis
- Grote interindividuele variabiliteit
- Personeelsomkadering: combinatie fysieke zorg en psychiatrische begeleiding
- Andere samenwerkingspartners (WZC, familie)
- Model niet zozeer gericht op herstel; wel gericht op behoud van functioneringsniveau en verbetering van levenskwaliteit, met meer aandacht voor spirituele aspecten, levensomgeving, sociale factoren
- Meer tijd nodig, door complexiteit (psychiatrisch, somatisch, cognitief) ander tempo

Referenties

- Geert Messiaen, Nota: "Geestelijke Gezondheidszorg"
- Alexianen, "Onderzoek naar factoren die zorggebruik voorspellen" (LASA, NEMESIS)
- Peter Degadt, "Duurzaam innoveren voor meer geestelijke gezondheid", Zorgnet- Icuuro (Zorgwijzer juli 2016)

Goedgekeurd in de plenaire vergadering van 16 november 2016

De Voorzitter,
Luc JANSEN

De Ondervoorzitter,
Willy PEIRENS

FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN

Advies 2016/8

De Federale Adviesraad voor Ouderen, opgericht krachtens de wet van 8 maart 2007 tot oprichting van een Federale Adviesraad voor Ouderen en waarvan de leden benoemd zijn bij het koninklijk besluit van 13 november 2012 houdende benoeming van de leden van de Federale Adviesraad voor Ouderen, heeft tot taak om op eigen initiatief, op verzoek van de federale regering of op verzoek van een Wetgevende Kamer advies uit te brengen over de tot de bevoegdheid van de federale overheid behorende aangelegenheden met betrekking tot de pensioenen, de gelijkheid van kansen, de sociale integratie en de bestrijding van de kansarmoede, de toegankelijkheid tot de gezondheidszorg en de mobiliteit.

Met toepassing van artikel 3, §3,1° van voormelde wet van 8 maart 2007 brengt de Federale Adviesraad voor Ouderen volgend advies uit:

ADVIES VAN DE FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN BETREFFENDE DE BESPARINGEN IN DE GEZONDHEIDSZORG

SITUERING VAN HET ADVIES

De FAVO heeft de bevoegdheid gekregen om zich bij middel van adviezen uit te spreken over materies die ouderen aanbelangen. In dit kort advies, voorbereid door de “Commissie Toegankelijkheid tot de gezondheidszorg”, wordt de bezorgdheid geuit over de besparingen in de gezondheidszorg die de regering heeft aangekondigd.

De FAVO is er niet van overtuigd dat de patiënten niet geraakt zullen worden, in tegenstelling tot de geruststellende woorden van de regering: “De patiënt is de laatste die geraakt mag worden door de besparingen” en “De patiënten gaan er beter van worden. De kwaliteit van de zorg gaat omhoog. Ze gaan geholpen worden door de meest deskundige mensen. Ik denk dat dat nog altijd het belangrijkste is in de gezondheidszorg”.

De FAVO steunt een duurzaam, leefbaar stelsel waar de toegankelijkheid behouden moet zijn en blijven.

Binnen een moeilijke economische situatie dienen alle sectoren en ook de patiënten een inspanning te leveren, maar de huidige inspanningen die van de verplichte ziekteverzekering gevraagd worden, brengen deze doelstellingen in gevaar. De maatregelen zullen rechtstreeks en vooral onrechtstreeks effect hebben op de financiële bijdragen van de patiënten en in nog hogere mate op de ouderen die meer beroep moeten doen op gezondheidszorgen.

De instellingen zullen door de opgelegde maatregelen ook een financieel evenwicht willen bereiken via kostenreductie, voornamelijk via vermindering van personeel. Dit zal ook een effect hebben op kwalitatieve menselijke zorg.

ADVIES

---

1. Door de besparingen voor ziekenhuizen en wellicht dalende inkomsten via afdrachten artsenhonoraria zullen meer ziekenhuizen in de rode cijfers komen. De FAVO betreurt deze maatregel die wellicht zal leiden tot afvloeiingen van personeel en hogere bijdrage van de patiënt / de oudere. De patiënt zal dus wel geraakt worden, temeer daar de ziekenhuizen een verplichting tot financieel evenwicht hebben.

2. De FAVO vindt een hervorming van het ziekenhuislandschap/ gezondheidssysteem positief maar zonder extra financiering hiervoor kan de opstartfase niet lukken. De Raad vestigt ook de aandacht op de impact voor de patiënten op het gebied van de verplaatsingen die zij zullen moeten maken om van die op welbepaalde plaatsen geconcentreerde zorg te kunnen genieten, zeker voor ouderen op het platteland die veel ambulante zorg nodig hebben.
3. De FAVO meent dat de groeinorm van de uitgaven in de gezondheidszorg beperken tot 0,5% (via linaire maatregelen) in plaats van 1,5 % geen goede zaak is en vooral de zwakste schouders treft. Supplementen en tariefstijgingen treffen wel degelijk de patiënt, de chronisch zieke, de ouderen.
4. De FAVO is tevens bezorgd dat in plaats van stijging van de kwaliteit van zorg de kans reëel is dat er minder kwaliteit van zorg zal zijn door eventuele besparingen op personeel en omkadering.
5. De FAVO beklemtoont dat met meer dan 900 miljoen besparingen in de gezondheidszorg de kans reëel is dat we gaan in de richting van een gezondheidszorg met 2 snelheden. Dit is iets dat we in eerdere adviezen als absoluut te vermijden hebben gesteld. Ouderen zijn hier een heel kwetsbare groep.
Komt daar bovenop nog het slechts gedeeltelijk uitkeren van de welvaartsenveloppe en onze gepensioneerden worden tweemaal getroffen.
6. De FAVO is van oordeel dat de patiënt, de chronisch zieke, de oudere zeker getroffen wordt door de maatregelen als:
  - Stijging prijs antibiotica en andere medicatie
  - Indexering van de maximumfactuur.
7. De FAVO is van mening dat de inspanning van de artsen door het niet toepassen van indexering, aanleiding zou kunnen geven tot deconventionering. Dit is opnieuw in het nadeel voor de patiënt.

De FAVO meent dat een striktere regelgeving en het bevriezen van de budgetten voor financiering van nieuwe wijkgezondheidscentra eveneens de kwetsbare mensen waaronder ouderen, treffen.

Goedgekeurd bij de plenaire vergadering van 16 november 2016

**De Voorzitter,
Luc JANSEN**

**De Ondervoorzitter,
Willy PEIRENS**

FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN

Advies 2016/9

De Federale Adviesraad voor Ouderen, opgericht krachtens de wet van 8 maart 2007 tot oprichting van een Federale Adviesraad voor Ouderen en waarvan de leden benoemd zijn bij het koninklijk besluit van 13 november 2012 houdende benoeming van de leden van de Federale Adviesraad voor Ouderen, heeft tot taak om op eigen initiatief, op verzoek van de federale regering of op verzoek van een Wetgevende Kamer advies uit te brengen over de tot de bevoegdheid van de federale overheid behorende aangelegenheden met betrekking tot de pensioenen, de gelijkheid van kansen, de sociale integratie en de bestrijding van de kansarmoede, de toegankelijkheid tot de gezondheidszorg en de mobiliteit.

Met toepassing van artikel 3, §3,1° van voormelde wet van 8 maart 2007 brengt de Federale Adviesraad voor Ouderen volgend advies uit:

ADVIES VAN DE FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN BETREFFENDE DE TOEPASSING VAN HET GENERATIEPACT EN DE WELVAART

SITUERING VAN HET ADVIES

De wet van 23 december 2005 betreffende het generatiepact voorziet in haar artikelen 5 en 72 in een enveloppe voor de welvaartsaanpassing van alle of sommige uitkeringen van de sociale zekerheid van de zelfstandigen en van de werknemers.

Artikel 5 § 2 van deze wet bepaalt dat de beslissing wordt voorafgegaan door een gezamenlijk advies van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen en van de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven betreffende de verdeling van de enveloppe voor de zelfstandigen.

Wat de werknemers betreft, voorziet **artikel 72 § 2** van dezelfde wet dat de beslissing wordt voorafgegaan door een gezamenlijk advies van de Nationale Arbeidsraad en de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven.

Het K.B van 9 april 2007 voorziet in zijn art. 7§1er dat het pensioen in de werknemersregeling en het pensioen in de regeling voor zelfstandigen, (...), op 1 september met 2 % verhoogd wordt indien zij in de loop van het beschouwde jaar aan één van de volgende voorwaarden voldoen. Het pensioen is daadwerkelijk en voor de eerste maal :

- voor 15 jaar [en ten vroegste na 31 december 2001]³ ingegaan;
- voor 5 jaar en ten vroegste na 31 december 2003 ingegaan.

De bijdrage voor **solidariteit tussen de gepensioneerden** (van 0,5 tot 2%)⁴ werd ingevoerd bij de wet van 30 maart 1994 met het oog op de sanering van de overheidsfinanciën en meer bepaald op het

³ Wijziging ingevoegd bij KB van 20/07/2015. Het gaat om een recurrente wijziging. De Ministerraad heeft in 2010, 2011, 2012, 2013, 2014 en in 2015 beslist om de verhoging van 2% te beperken tot de pensioenen die voor 5 jaar zijn ingegaan.

⁴ In 2015 bedroeg het bedrag van de solidariteitsbijdragen :

voor de werknemers :	74.100.603,74 euro
voor de zelfstandigen :	3.874.511,15 euro
voor de statutaire ambtenaren :	200.509.807,40 euro
voor de kapitalen van de 2de pijler :	59.387.501,44 euro

Zijnde in totaal : 337.872.423,73 euro voor 2015

herstellen van het financieel evenwicht van de sociale zekerheid. Deze wet hield eveneens de invoering in van de zogenaamde 'intra-generationale' solidariteit waarbij aan de hoogste pensioenen een bijdrage werd gevraagd voor de financiering van de pensioenen maar dan wel gekoppeld aan de belofte om met de opbrengst van deze bijdrage de laagste pensioenen selectief welvaartsvast te maken.

Bij onderzoek van beide bepalingen blijkt dat de aanpassing van de pensioenen voorzien en toegekend in het kader van de wet betreffende het generatiepact, **gefinancierd wordt door de gepensioneerden zelf** door middel van de solidariteitsbijdrage.

Bovendien voorziet de Programmawet van 2 januari 2001 in zijn artikel 66§14 dat er jaarlijks een bedrag van 47 miljoen euro wordt voorafgenomen op de opbrengsten van de personenbelasting en wordt toegewezen aan de RSZ-Globaal Beheer, ter financiering van de verhoging van het minimumpensioen van de werknemers.

ADVIES

---

1. Het is dan ook onaanvaardbaar dat degenen die bijdragen tot de welvaartsfinanciering geen inspraak hebben bij de verdeling van de enveloppe die bedoeld is voor de verbetering van de pensioenen. De Raad dringt er op aan dat de Artikelen 5 en 72 van de wet van 23 december 2005 betreffende het Generatiepact gewijzigd worden door in hun § 2, zoals voor § 2 van artikel 73bis, te bepalen dat de beslissing wordt voorafgegaan door een gezamenlijk advies van ... "de Federale Adviesraad voor Ouderen".
2. De Raad dringt er op aan om niet terug te komen op de beslissing om de pensioenen die 15 jaar geleden zijn ingegaan te verhogen.
De Raad vraagt bovendien een bijkomende inspanning voor de oudste pensioenen. Dit is een absolute prioriteit.
3. De Raad stelt voor om een gelijkwaardig bedrag aan dat van de solidariteitsbijdragen (meer dan 600 miljoen euro voor de periode van 2017-2018) volledig in de welvaartsenveloppe op te nemen ten einde het waardeverlies van de pensioenen op te vangen.
De evolutie van de pensioenbedragen van de laatste 40 jaar bevestigt immers dit waardeverlies als gevolg van het feit dat in het verleden de pensioenen slechts sporadisch aan de loonevolutie werden aangepast.
Het bedrag voorzien door artikel 66§14 van de programmawet van 2 januari 2001, zijnde 94 miljoen euro (voor twee jaren) dienen integraal te worden opgenomen in de welvaartsenveloppe zoals voorzien is in de wet.
4. De Raad dringt er bij de Regering op aan een automatische en algemene welvaartsaanpassing voor de pensioenen in te voeren door een koppeling van de pensioenen aan de loonevolutie.
5. Daarnaast stelt de Raad voor om:
  - De verhoging van het minimumpensioen altijd toe te kennen aan alle begunstigden van een minimumpensioen, ongeacht de duur van hun loopbaan.
De wet van 6 juli 2016 kent een verhoging van 0,7% toe aan de begunstigden van een minimumpensioen in het werknemersstelsel en in het zelfstandigenstelsel, voor zover de loopbaanbreuk de eenheid bereikt.
Deze verhoging wordt toegekend onder de vorm van een éénmalige premie in december 2016. Vanaf 1 januari wordt het minimumpensioen voor de werknemers en voor de zelfstandigen die een loopbaan van 45 jaar hebben verhoogd met 0,7 %.

De wet voorziet dat bij KB kan beslist worden om de breuk te verlagen, zonder dat die lager mag worden dan 43/45ste en dat kan beslist worden om het percentage van de verhoging op te trekken, zonder dat dit 10% kan overschrijden.

- Ervoor te zorgen dat het gewaarborgd minimumpensioen voor een volledige loopbaan in de regeling van de werknemers ten minste gelijk is aan 90% van het gewaarborgd minimumloon voor een werknemer (voor de werknemers van 21 jaar).
- De grensbedragen van het minimumrecht per loopbaanjaar te verhogen.
Sedert de invoering van het minimumrecht per loopbaanjaar (vanaf 1 januari 2002) werden deze grensbedragen, niet in dezelfde mate verhoogd als het bedrag van het “minimumrecht per loopbaanjaar”.
In de periode van 1 januari 2002 tot 1 september 2016 evolueerde het minimum jaarrecht van € 13.682,34 naar € 23.374,55 per jaar, zijnde een toename met 71%.
De grensbedragen evolueerden in dezelfde periode slechts met 32%, namelijk:
  - Voor een alleenstaande van 11.269,66 euro naar 14.870,43 euro
  - Voor een gezin van 14.089,09 euro naar 18.588,05 euro.

Goedgekeurd tijdens de plenaire vergadering van 16 november 2016

**De Voorzitter,
Luc JANSEN**

**De Ondervoorzitter,
Willy PEIRENS**

FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN

Advies 2016/10

De Federale Adviesraad voor Ouderen, opgericht krachtens de wet van 8 maart 2007 tot oprichting van een Federale Adviesraad voor Ouderen en waarvan de leden benoemd zijn bij het koninklijk besluit van 13 november 2012 houdende benoeming van de leden van de Federale Adviesraad voor Ouderen, heeft tot taak om op eigen initiatief, op verzoek van de federale regering of op verzoek van een Wetgevende Kamer advies uit te brengen over de tot de bevoegdheid van de federale overheid behorende aangelegenheden met betrekking tot de pensioenen, de gelijkheid van kansen, de sociale integratie en de bestrijding van de kansarmoede, de toegankelijkheid tot de gezondheidszorg en de mobiliteit.

Met toepassing van artikel 3, §3,1° van voormelde wet van 8 maart 2007 brengt de Federale Adviesraad voor Ouderen volgend advies uit:

ADVIES VAN DE FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN BETREFFENDE DE KOPPELING VAN DE INKOMENSGARANTIE VOOR OUDEREN AAN DE WELVAART

SITUERING VAN HET ADVIES

Artikel 73bis van de wet van 23 december 2005 betreffende het Generatiepact voorziet in §1 dat de Regering om de twee jaar een beslissing treft over de verdeling van de toegekende financiële enveloppe voor een aanpassing van de sociale bijstandsstelsels aan de evolutie van de algemene welvaart, waaronder o.a. de inkomensgarantie voor ouderen;

De tweede paragraaf van artikel 73bis bepaalt dat:

“§ 2. De in § 1 bedoelde beslissing wordt voorafgegaan door een advies van de Federale Adviescommissie Maatschappelijk Welzijn, de Nationale Arbeidsraad, de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven, de Nationale Raad voor Personen met een Handicap en het Raadgevend Comité voor de Pensioensector betreffende de verdeling en de omvang van de financiële middelen bepaald overeenkomstig deze wet en bestemd voor het structurele aanpassingsmechanisme aan de welvaart.”

Aangezien het Raadgevend Comité voor de Pensioensector vervangen werd door de Federale Adviesraad voor Ouderen, met grotere bevoegdheden waaronder de pensioenen, is de Raad van oordeel dat het tot haar bevoegdheid behoort om in deze aangelegenheid advies uit te brengen.

ADVIES

De bedragen van de IGO, zowel het basisbedrag als het verhoogd basisbedrag, dienen met hetzelfde percentage verhoogd te worden als het percentage dat van toepassing is voor de verhoging van de bedragen van de minimumpensioenen, temeer daar de versterking van de IGO voorzien is in het regeerakkoord.

Daarnaast dringt de Raad erop aan dat de overheden de individuen en de organisaties (vooral de gemeenten en de OCMW's) zo duidelijk mogelijk informeren over het recht op IGO.

Goedgekeurd tijdens de plenaire vergadering van 16 november 2016

**De Voorzitter,
Luc JANSEN**

**De Ondervoorzitter,
Willy PEIRENS**

FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN

Advies 2016/11

De Federale Adviesraad voor Ouderen, opgericht krachtens de wet van 8 maart 2007 tot oprichting van een Federale Adviesraad voor Ouderen en waarvan de leden benoemd zijn bij het koninklijk besluit van 13 november 2012 houdende benoeming van de leden van de Federale Adviesraad voor Ouderen, heeft tot taak om op eigen initiatief, op verzoek van de federale regering of op verzoek van een Wetgevende Kamer advies uit te brengen over de tot de bevoegdheid van de federale overheid behorende aangelegenheden met betrekking tot de pensioenen, de gelijkheid van kansen, de sociale integratie en de bestrijding van de kansarmoede, de toegankelijkheid tot de gezondheidszorg en de mobiliteit.

Met toepassing van artikel 3, §3,1° van voormelde wet van 8 maart 2007 brengt de Federale Adviesraad voor Ouderen volgend advies uit:

ADVIES VAN DE FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN MET BETREKKING DE GELIJKSTELLING VAN HET EINDELOOPBAAN-TIJDskREDIET

SITUERING VAN HET ADVIES

De perioden van tijdscrediet worden enkel gelijkgesteld voor de berekening voor het pensioen indien een RVA-uitkering wordt toegekend.

Het recht op de RVA-uitkering voor het eindeloopbaantijdscrediet wordt als volgt geregeld:

Aan de volgende voorwaarden moet onder andere zijn voldaan:

- een beroepsverleden van 25 jaar
- de minimumduur voor tijdscrediet naleven
- 60 jaar zijn.

De algemene regel is dus dat men 60 jaar moet zijn om recht te hebben op de RVA-uitkering (en bijgevolg op de gelijkstelling).

Uitzondering op deze regel: men kan de uitkering ontvangen vanaf de leeftijd van 55 jaar, indien een van de volgende voorwaarden is vervuld:

- 35 jaar beroepsverleden
- ondernemingen in moeilijkheden of in herstructurering
- zware beroepen
- nachtwerk (20 jaar)
- werk in de bouwsector en arbeidsongeschikt om gezondheidsredenen om de beroepsactiviteit voort te zetten

De leeftijd van 55 jaar evolueert geleidelijk:

56 jaar vanaf 01/01/2016

57 jaar vanaf 01/01/2017

58 jaar vanaf 01/01/2018

60 jaar vanaf 01/01/2019

De uitkering wordt aldus afgeschaft vanaf 1 januari 2019. Er is dus geen gelijkstelling meer voor het pensioen vóór de leeftijd van 60 jaar.

Hoe worden deze perioden van tijdscrediet gelijkgesteld?

De gelijkstelling berust op een minimumrecht per loopbaanjaar, namelijk een bedrag van € 23.374,55.

Uitzondering op deze regel.

De gelijkstelling wordt op het laatste loon berekend:

- voor de perioden van tijdskrediet vóór 1 januari 2012
- voor de perioden toegekend in het kader van ondernemingen in moeilijkheden of in herstructurering
- voor de perioden toegekend aan de werknemers die een zwaar beroep hebben uitgeoefend
- de eerste 312 gelijkgestelde dagen eindeloopbaantijdskrediet die volgen op de maand van de 60ste verjaardag
- 312 gelijkgestelde dagen, verminderd met de na 31/12/2011 genomen gelijkgestelde dagen tijdskrediet zonder reden.

De Minister van Pensioen stelt de volgende aanpassingen voor:

Voor zware beroepen, nachtwerk (gedurende 20 jaar) en medische ongeschiktheid in de bouwsector zullen de perioden van tijdskrediet worden gelijkgesteld in functie van het laatste ontvangen loon. Voor de lange loopbanen van 35 jaar daarentegen zal de gelijkstelling van het eindeloopbaantijdskrediet gebeuren op basis van het minimumrecht.

De periode van 312 gelijkgestelde dagen, verminderd met de na 31/12/2011 genomen gelijkgestelde dagen zonder reden, wordt niet meer toegepast vanaf 1 januari 2015.

ADVIES

De Raad dringt erop aan dat de gelijkstelling van deze 312 dagen eindeloopbaantijdskrediet wordt behouden op basis van het laatste ontvangen loon tot 31 december 2018.

Algemeen beschouwd betreurt de Raad dat er minder mogelijkheden zijn voor (gewoon of eindeloopbaan-) tijdskrediet, die van toepassing waren sedert 1 januari 2015.

Deze ingrepen verminderen de mogelijkheden van de oudere werknemers om hun eindeloopbaan aan te passen, terwijl we eigenlijk willen dat ze langer kunnen werken. Dit lijkt ons inconsistent in de wetenschap dat dergelijke maatregelen eigenlijk de oudere werknemer zou kunnen aanmoedigen om langer te werken.

Anderzijds, onderzoekt de Raad welke besparingen op federaal niveau mogelijk zijn, zonder rekening te houden met de impact van de overgedragen kosten naar de gemeenschappen die diensten aan gezinnen zullen moeten uitbouwen voor hulp aan gezinnen (kinderopvang en hulp aan ouderen) ter compensatie van de verminderde beschikbaarheid van senioren.

Goedgekeurd tijdens de plenaire vergadering van 16 november 2016

**De Voorzitter,
Luc JANSEN**

**De Ondervoorzitter,
Willy PEIRENS**

FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN

Advies 2016/12

De Federale Adviesraad voor Ouderen, opgericht krachtens de wet van 8 maart 2007 tot oprichting van een Federale Adviesraad voor Ouderen en waarvan de leden benoemd zijn bij het koninklijk besluit van 13 november 2012 houdende benoeming van de leden van de Federale Adviesraad voor Ouderen, heeft tot taak om op eigen initiatief, op verzoek van de federale regering of op verzoek van een Wetgevende Kamer advies uit te brengen over de tot de bevoegdheid van de federale overheid behorende aangelegenheden met betrekking tot de pensioenen, de gelijkheid van kansen, de sociale integratie en de bestrijding van de kansarmoede, de toegankelijkheid tot de gezondheidszorg en de mobiliteit.

Met toepassing van artikel 3, §3,1° van voormelde wet van 8 maart 2007 brengt de Federale Adviesraad voor Ouderen volgend advies uit:

ADVIES VAN DE FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN MET BETREKKING DE GEPLANDE AANPASSINGEN INZAKE DE GELIJKSTELLING VAN WERKLOOSHEID EN DE STELSLS VAN WERKLOOSHEID MET BEDRIJFSTOESLAG (SWT)

SITUERING VAN HET ADVIES

De FAVO heeft de bevoegdheid gekregen om zich bij middel van adviezen uit te spreken over materies die ouderen aanbelangen. In dit kort advies, voorbereid door de "Commissie Pensioenen", wordt de bezorgdheid geuit over de besparingen in de pensioenen die de regering heeft aangekondigd.

ADVIES

Bepaalde perioden van werkloosheid zullen minder gelijkgesteld worden voor de berekening van het pensioen.

De regering stelt voor om de perioden van werkloosheid na 12 maand gelijk te stellen op basis van het minimumjaarrecht, zijnde een bedrag van 23.374,55€, in plaats van rekening te houden met het laatste loon! Deze regel zal toegepast worden vanaf 1 januari 2017. Deze maatregel zal voor de betrokken personen pas effectief in werking treden op 1 januari 2018 in de mate dat men geniet van een gelijkgesteld jaar op basis van het laatste loon.

Om deze situatie goed te begrijpen: de periodes van werkloosheid zijn te verdelen in drie periodes:

- de eerste vergoedingsperiode : maximum 12 maanden
- de tweede vergoedingsperiode: maximum 36 maanden (men voegt 2 maanden toe per jaar beroepsverleden met een maximum van 36 maanden)
- de derde vergoedingsperiode begint na maximum 48 maanden

Momenteel zijn de eerste en de tweede periode, voor wat betreft de berekening van het pensioen, gelijkgesteld op basis van het laatste loon.

De derde periode daarentegen wordt gelijkgesteld op basis van het minimumjaarrecht. Bij wijze van uitzondering wordt ook die derde periode toch nog berekend op basis van het laatste loon:

- indien u op 1 november 2012 55 jaar was en indien u zich al in de derde werkloosheidsperiode bevond, of
- Voor het deel van de derde vergoedingsperiode dat gelegen is na uw 55ste verjaardag, indien u pas na uw 50ste verjaardag werkloos bent geworden

Een gelijkstelling op basis van het minimumjaarecht brengt een niet te verwaarlozen verlies van het maandelijks pensioen met zich mee. Een jaar gelijkgesteld op basis van 23.375,55€ komt overeen met amper 26€ pensioen per maand (berekening voor een alleenstaande).

Een jaar dat wordt gelijkgesteld op basis van het laatste loon daarentegen bezorgt u:

- indien het loon hoger is dan 50.000€ bruto: 55,56€ of een verlies van 29,56€
- indien het loon hoger is dan 40.000€ bruto: 44,44€ of een verlies van 18,44€
- indien het loon hoger is dan 30.000€ bruto: 33,33€ of een verlies van 7,33€

Deze verliezen dienen vermenigvuldigd te worden met het aantal jaar dat wordt gelijkgesteld op basis van het minimumjaarrecht.

De Raad eist minimaal dat deze regeling niet wordt toegepast voor bedrijven in moeilijkheden en/of in herstructurering alsook voor de arbeiders van 50 jaar en ouder die meer moeilijkheden hebben om opnieuw werk te vinden.

De bruggepensioneerden of de stelsels van werkloosheid met bedrijfstoeslag (SWT)

Momenteel zijn de periodes van SWT vanaf de maand van de 59ste verjaardag gelijkgesteld op basis van het laatste loon.

De regering stelt voor om, net zoals bij de werklozen, de periodes na 12 maanden op basis van het minimumjaarrecht.

De ondernemingen in moeilijkheden en in herstructurering zijn in elk geval uitgesloten, net als de zware beroepen.

Onder de term zware beroepen verstaat men het werk in wisselende ploegen, werk in onderbroken diensten of nachtarbeid?

Het brugpensioen, net zoals de werkloosheid, zijn zelden vrij gekozen. Meer zelfs, de bruggepensioneerden en de werklozen hebben reeds een inkomensverlies en ze worden nu een tweede keer gestraft bij de pensioenberekening.

Daarenboven werden de voorbije jaren, de leeftijd- en loopbaanvoorwaarden voor de toegang tot het SWT aanzienlijk strenger. De hier voorgestelde overheidsmaatregelen bestraffen nogmaals de bruggepensioneerden en de werklozen.

Dit is onaanvaardbaar.

De Raad vraagt het behoud van de gelijkstelling op basis van het laatste loon voor de brugpensioenen na 59 jaar.

Goedgekeurd tijdens de plenaire vergadering van 10 november 2016

**De Voorzitter,
Luc JANSEN**

**De Ondervoorzitter,
Willy PEIRENS**

BIJLAGE 2: Samenstelling van de organen van de Federale Adviesraad voor Ouderen⁵

DE RAAD

De samenstelling van de Raad wordt geregeld in het artikel 2 van het koninklijk besluit van 4 juni 2012 tot regeling van de samenstelling en van de werking van de Federale Adviesraad voor Ouderen. De voorzitter van de Raad is de heer Luc JANSEN, de ondervoorzitter de heer Willy PEIRENS.

LEDEN

De Raad bestaat uit 25 effectieve leden en 25 plaatsvervangende leden. Zij werden benoemd bij het koninklijk besluit van 13 november 2012 houdende benoeming van de leden van de Federale Adviesraad voor Ouderen, zoals gewijzigd bij koninklijk besluit van 23 juli 2013.

In de loop van 2014 hebben er twee personen ontslag genomen uit de FAVO: mevrouw Anne TRICOT en mevrouw Dominique BLONDEEL; in de loop van 2016 waren dit er drie: mevrouw Suzy COECK en de heren Ivan DECHAMPS en Luc EELEN.

Leden van bevoegde organisaties inzake seniorenbeleid actief op het federaal niveau.

Effectief lid	Plaatsvervangend lid
Luc VINCKX	Luc DE CLERCQ
Geert MESSIAEN	Caroline COCQUYT
Michel WUYTS	Florence LEBAILLY

Leden van bevoegde organisaties inzake seniorenbeleid actief binnen het Nederlandse taalgebied

Effectief lid	Plaatsvervangend lid
Luc VANDEWALLE	Jef MANNAERTS
Théo BOUSMANS	Boudewijn D'HAESE
Luk DE VOS	Gilbert RAYMAEKERS
Willy PEIRENS	Maria PEETERS
Lieve MUS	Petrus VAN TITTELBOOM
Hervé DEVOS	Jean-Luc GRIEP
Georgette DE WIT	Jean-Pierre BAEYENS
Hubert COSSEY	Anita DE NIEL
Sabine SLEGGERS	Etienne DE VOS

Leden van bevoegde organisaties inzake het seniorenbeleid actief binnen het Franse taalgebied

Effectief lid	Plaatsvervangend lid
Françoise CLAUDE	
André BERTOUILLE	Corinne ROSIER
Philippe ANDRIANNE	Jean-Marie ADAM
Luc JANSEN	Michel ROSENFELDT
Jean JANSSENS	Gilbert LONNOY
Caroline COUTREZ	Michel FILLEUL

---

⁵ Toestand op 31 december 2016
Jaarverslag 2016

Guy SANPO	Serge DEMORTIER
José COLLIN	Daphné THIRIFAY

Leden van bevoegde organisaties inzake seniorenbeleid actief binnen het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad.

<i>Effectief lid</i>	<i>Plaatsvervangend lid</i>
Arlette CRAPEZ-NISOT	Jacques DE NAUW
Irène STEEMANS	Godelieve PATA-MALEKA

Leden van bevoegde organisaties inzake seniorenbeleid actief binnen het Duitse taalgebied

<i>Effectief lid</i>	<i>Plaatsvervangend lid</i>
Maria BELLIN-MOERIS	Juliette PLOTTE

VERTEGENWOORDIGERS VAN DE MINISTERS

- Vertegenwoordiger Minister van Pensioenen: de heer Tom WATTHY
- Vertegenwoordiger Minister van Sociale Zaken: de heer Benoît MORES
- Vertegenwoordiger Staatssecretaris Armoedebestrijding en Gelijke Kansen : de heer Luc DUBOIS
- Vertegenwoordiger Minister van Mobiliteit: mevrouw Vera VAN OCH
- Vertegenwoordiger Minister van Zelfstandigen: de heer Vincent VESPA en de heer Bertel COUSAERT

VERTEGENWOORDIGERS VAN DE ADMINISTRATIES

- Vertegenwoordiger Rijksdienst voor Pensioenen: mevrouw Ilse DE BEULE
- Vertegenwoordiger Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen: mevrouw Anne-Marie DE MAEYER
- Vertegenwoordiger Pensioendienst voor de Overheidssector: de heer John FABRY
- Vertegenwoordiger van de Dienst voor de Bijzondere Socialezekerheidsstelsels: de heer Ildephonse MURAYI HABIMANA
- Vertegenwoordiger van de FOD Sociale Zekerheid – DG Zelfstandigen: mevrouw Annick FLOREAL
- Vertegenwoordiger van het Rijksinstituut voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering: de heer Ri DE RIDDER en mevrouw Christel HEYMANS
- Vertegenwoordiger van de POD Maatschappelijke Integratie: mevrouw Anne-Marie VOETS en de heer Kevin VANDENDORPE
- Vertegenwoordiger van de FOD Mobiliteit: mevrouw Véronique VEKEMAN

BUREAU

LEDEN

Voorzitter van de Raad: Luc JANSEN

Ondervoorzitter van de Raad: Willy PEIRENS

Voorzitters en ondervoorzitters van de verschillende Permanente Commissies

<i>Commissie Pensioenen</i>	
Michel WUYTS (Voorzitter)	Hervé DEVOS (Ondervoorzitter)
<i>Commissie Toegankelijkheid tot de Gezondheidszorgen</i>	
Philippe ANDRIANNE (Voorzitter)	Lieve MUS (Ondervoorzitter)
<i>Commissie Sociale Integratie en de Bestrijding van de Kansarmoede</i>	
José COLLIN (Voorzitter)	Luk DE VOS (Ondervoorzitter)
<i>Commissie Mobiliteit</i>	
Maria BELLIN-MOERIS (Voorzitter)	Guy SANPO (Ondervoorzitter)
<i>Commissie Gelijkheid van Kansen</i>	
Jean JANSSENS (voorzitter)	

De vertegenwoordigers van de administraties en de vertegenwoordigers van de Ministers die zetelen in de Raad maken eveneens deel uit van het Bureau.

PERMANENTE COMMISSIES

A. Commissie PENSIOENEN

Leden	
Michel WUYTS	Petrus VAN TITTELBOOM
Hervé DEVOS	Michel ROSENFELDT
Luc VANDEWALLE	Jef MANNAERTS
Willy PEIRENS	Godelieve PATA-MALEKA
Sabine SLEGERS	Michel FILLEUL
André BERTOUILLE	Luc DE CLERCQ
Caroline COUTREZ	Jacques DE NAUW
Maria BELLIN-MOERIS	Serge DEMORTIER
Théo BOUSMANS	Maria PEETERS
Luc VINCKX	Etienne DE VOS
Luk DE VOS	Gilbert LONNOY
Luc JANSEN	Françoise CLAUDE
Arlette CRAPEZ-NISOT	
Vertegenwoordigers administraties en Ministers	
Anne-Marie DE MAEYER (RSVZ)	Annick FLOREAL (FOD SZ-DG Zelfstandigen)
John FABRY (PDOS)	Ilse DE BEULE (RVP)
Ildephonse MURAYI HABIMANA (DIBISS)	Tom WATTHY (Minister van Pensioenen)
Marc DE BLOCK (RVP)	Johan JANSSENS (PDOS)
Bertel COUSAERT (Minister van Zelfstandigen)	

B. Commissie TOEGANKELIJKHEID TOT DE GEZONDHEIDSZORG

Leden	
Lieve MUS	Godelieve PATA-MALEKA
Philippe ANDRIANNE	Michel ROSENFELDT
Luk DE VOS	Petrus VAN TITTELBOOM
Guy SANPO	Jean-Pierre BAEYENS
Geert MESSIAEN	Jean-Luc GRIEP
Hervé DEVOS	Anita DE NIEL
Irène STEEMANS	Boudewijn D'HAESE
Vertegenwoordigers administraties en Ministers	
Ri DE RIDDER (RIZIV)	Christel HEYMANS (RIZIV)
Benoît MORES (Minister Sociale Zaken)	

C. Commissie SOCIALE INTEGRATIE EN BESTRIJDING VAN DE KANSARMOEDE

Leden	
Luk DE VOS	Jean-Marie ADAM
José COLLIN	Maria PEETERS
Guy SANPO	Caroline COCQUYT
Philippe ANDRIANNE	Gilbert RAYMAEKERS
Jean JANSSENS	Michel ROSENFELDT
Willy PEIRENS	Etienne DE VOS
Lieve MUS	Florence LEBAILLY
Hubert COSSEY	

Luc JANSEN	
Vertegenwoordigers administraties en Ministers	
Anne-Marie VOETS (POD Maatsch. Integratie.)	Luc DUBOIS (Staatsecretaris Armoedebestrijd.)
Kevin VANDENDORPE (POD Maatsch. Integratie)	Vincent VESPA (Minister Zelfstandigen)

D. Commissie MOBILITEIT

Leden	
Guy SANPO	Gilbert LONNOY
Luc JANSEN	Luc DE CLERCQ
Jean JANSSENS	Jacques DE NAUW
Michel WUYTS	Michel ROSENFELDT
Luk DE VOS	Serge DEMORTIER
Lieve MUS	Jean-Marie ADAM
José COLLIN	Anita DE NIEL
Maria BELLIN-MOERIS	Petrus VAN TITTELBOOM
Vertegenwoordigers administraties en Ministers	
Véronique VEKEMAN (FOD Mobiliteit)	Vera VAN OCH (Minister Mobiliteit)
Veronique LAGRANGE (FOD Mobiliteit)	

E. Commissie GELIJKHEID VAN KANSEN

Leden	
Georgette DE WIT	Anita DE NIEL
Jean JANSSENS	Maria PEETERS
Guy SANPO	Etienne DE VOS
Luk DE VOS	Michel ROSENFELDT
Willy PEIRENS	
Hervé DEVOS	
Vertegenwoordigers administraties en Ministers	
Luc DUBOIS (Staatsecretaris Armoedebestrijding en Gelijke Kansen)	

BIJLAGE 3: aanvullende nota's bij het huishoudelijk reglement

---

- Nota 1: Behandeling van ontwerpadviezen
- Nota 2: Minderheidsnota's bij adviezen aan de Regering: regels
- Nota 3: Benoemingen en ontslagen in de FAVO

NOTA 1: Behandelen van ontwerpadviezen

De ontwerpadviezen worden voorbereid door de Permanente Commissies van de Raad.

Een lid van de Raad kan het voorstel nemen voor een ontwerpadvies door dit volgens de bepalingen van het huishoudelijk reglement te laten inschrijven op de agenda. Dit zal echter worden doorgestuurd naar de Permanente Commissie.

Het Bureau neemt kennis van de gemaakte ontwerpadviezen en beslist of deze ontwerpadviezen klaar zijn om ze voor te leggen ter goedkeuring aan de Raad.

De tekst van de ontwerpadviezen worden ten laatste 10 dagen voor de vergadering overgemaakt aan de leden van de Raad. De leden van de Raad (ook leden die geen lid zijn van de Commissie die het advies heeft voorbereid) bezorgen hun eventuele wijzigingen/opmerkingen ten minste 5 dagen voor de vergadering van de raad aan het secretariaat. Het secretariaat stuurt de opmerkingen over aan de voorzitter en de ondervoorzitter van de Commissie en aan de leden van de Raad.

De voorzitter en de ondervoorzitter hebben dan de nodige tijd om de opmerkingen te bekijken en hierop te reageren.

NOTA 2: Minderheidsnota's bij adviezen aan de Regering: regels

---

Om discussies te vermijden bij het neerleggen van minderheidsnota's heeft het Bureau het wenselijk geacht om enkele verduidelijkingen aan te brengen bij de behandeling van minderheidsnota's zoals het omschreven is in het artikel 16 van het huishoudelijk reglement van de Raad.

Artikel 16 van het huishoudelijk reglement bepaalt het volgende:

“Wanneer de Raad een advies verstrekt op verzoek van een lid van de Federale Regering of van een van de Wetgevende Kamers, worden op vraag van de betrokken leden de standpunten van de minderheid eveneens meegedeeld.”

- Wat is een minderheidsnota?

Een minderheidsnota is een standpunt van de minderheid dat wordt aangehecht aan een advies uitgebracht door de Raad. Het standpunt moet betrekking hebben op een vooraf ingediend en besproken amendement die niet (geheel) weerhouden werd bij de goedkeuring van het betreffende advies. Bij de goedkeuring van een amendement kan ook de oorspronkelijke tekst als minderheidsnota worden ingediend. Om een minderheidsnota te kunnen indienen dient de Raad dus voor de goedkeuring van het advies (via een amendement) in kennis te zijn gesteld van het afwijkend standpunt. Men zal nota's die zich beperken tot spellingscorrecties, interpuncties of wijziging van een woord vermijden (dergelijke correcties kunnen gemeld worden tijdens de vergadering of voorafgaand aan de vergadering).

- Wanneer kan een minderheidsnota worden ingediend?

Artikel 16 vermeldt duidelijk “wanneer de Raad een advies verstrekt”. Er kan dus enkel sprake zijn van een minderheidsnota van zodra een bepaald advies werd goedgekeurd door de leden van de Raad.

Dit sluit uit dat er minderheidsnota's kunnen worden ingediend tijdens een commissievergadering. In een commissie worden immers geen adviezen gestemd maar worden ontwerpadviezen voorbereid en bestudeerd. Wanneer de meerderheid van de Commissie akkoord is om het ontwerpadvies voor te leggen aan het Bureau wordt het ontwerpadvies verzonden naar het Bureau die beslist of het ontwerpadvies klaar is om verzonden te worden naar de Raad.

Uiteraard wil dit niet zeggen dat er in de commissievergadering geen rekening wordt gehouden met de standpunten van de minderheid. Reeds tijdens de besprekingen in de Commissie kunnen de verschillende leden hun opmerkingen/amendementen op het voorliggende ontwerpadvies neerleggen. Wanneer tijdens de Commissievergadering de meerderheid echter beslist om bepaalde amendementen/opmerkingen niet op te nemen in het ontwerpadvies is het de taak van een goede commissievoorzitter om bij de uiteenzetting van het ontwerpadvies op de Bureauvergadering de amendementen/opmerkingen die niet werden opgenomen in het ontwerpadvies mee te delen, zo kan er op de Bureauvergadering rekening worden gehouden met de verdeeldheid over het ontwerpadvies binnen de Commissievergadering.

Indien het Bureau beslist om het ontwerpadvies over te zenden naar de Raad kunnen er opnieuw opmerkingen/amendementen worden ingediend op het desbetreffende ontwerpadvies. Er werd beslist dat tijdens deze fase zowel opmerkingen/amendementen op het advies kunnen ingediend worden door de effectieve als de plaatsvervangende leden van de Raad. De leden van de commissie

wiens de opmerkingen/amendementen tijdens de commissievergadering niet werden weerhouden kunnen hun opmerkingen/amendementen herformuleren. In deze fase kunnen er nog geen minderheidsnota's worden ingediend.

De voorzitter van de commissie die het ontwerpadvies heeft voorbereid dient een overzicht op te maken van de binnengekomen opmerkingen op het ontwerpadvies.

Tijdens de vergadering van de Raad bespreekt de voorzitter van de commissie die het ontwerpadvies heeft voorgesteld enerzijds het ontwerpadvies (zoals het werd overgemaakt door het Bureau) en stelt hij de leden van de Raad in kennis van de gemaakte opmerkingen op het ontwerpadvies. Hij kan hierbij eventuele suggesties maken om het ontwerpadvies aan te passen aan de ingediende amendementen/opmerkingen.

De leden van de Raad kunnen tijdens de vergadering beslissen of zij de oorspronkelijke tekst van het ontwerpadvies behouden of indien zij deze aanpassen aan de (of een deel van de) gemaakte opmerkingen/amendementen op het ontwerpadvies.

Hierna stemt de Raad over het ontwerpadvies. Krachtens artikel 5 van het huishoudelijk reglement kan de Raad slechts geldig beraadslagen wanneer ten minste de helft van de effectieve leden of, ingeval zij verhinderd zijn, hun plaatsvervanger aanwezig is. Het ontwerpadvies zal zijn goedgekeurd indien overeenkomstig artikel 13 van het huishoudelijk reglement de meerderheid van de leden voor het ontwerpadvies stemt⁶.

Het is pas na de goedkeuring van het ontwerpadviesadvies door de Raad dat er sprake is van een "advies van de Raad" en eventuele leden die betrokken zijn bij de stemming kunnen, in de vergadering waarop het advies werd goedgekeurd, een minderheidsnota neerleggen omdat in het goedgekeurde advies geen rekening werd gehouden met bepaalde opmerkingen/amendementen die werden ingediend. Deze minderheidsnota kan al dan niet ondersteund wordt door andere leden die op deze vergadering aanwezig zijn.

- Wie kan de minderheidsnota's onderschrijven?

Artikel 16 spreekt over de "betrokken leden". Gezien men spreekt van de betrokken leden naar aanleiding van het verstrekken van een advies van de Raad dient er teruggesproken te worden naar de goedkeuringsprocedure over het advies dat werd gestemd.

Een advies wordt goedgekeurd door de Raad. Krachtens artikel 4, §§1 en 2 bestaat de Raad uit 25 vaste leden en 25 plaatsvervangers die bij verhindering het effectief lid vervangt. Een advies kan dus slechts worden goedgekeurd door 1° effectief lid; 2° plaatsvervangend lid dat effectief lid dat verhinderd is vervangt. Dit wordt verduidelijkt in artikel 14 van het huishoudelijk reglement. *"Ieder effectief lid is stemgerechtigd voor de Raad. Bij afwezigheid van het effectief lid in de Raad oefent zijn plaatsvervanger dit stemrecht uit."*

Met andere woorden kunnen een advies NIET goedkeuren: 1° Plaatsvervangende leden die niet optreden krachtens een verhinderd effectief lid (deze maken immers geen deel uit van de Raad); 2°

---

⁶ Artikel 13: "De Raad beslist met meerderheid van stemmen. Bij een gelijk aantal stemmen zal de stem van de Voorzitter doorslaggevend zijn."

Verhinderde effectieve leden (hun stemrecht wordt geabsorbeerd door het aanwezige plaatsvervangend lid). Deze leden kunnen dus nooit betrokken zijn geweest bij het verstrekken van een advies en kunnen dus evenmin de minderheidsnota onderschrijven.

Indien zowel het effectief lid als het plaatsvervangend lid verhinderd is heeft één van deze leden dan een stemrecht voor het advies?

Het artikel 5 van het huishoudelijk reglement bepaalt dat de Raad slechts geldig kan beraadslagen indien ten minste de helft van de effectieve en plaatsvervangende leden aanwezig zijn. Uit deze bepaling kan men afleiden dat het niet noodzakelijk is dat de voltallige Raad zijn goedkeuring geeft aan het advies. Indien men hierboven nog het artikel 15 van het huishoudelijk reglement neemt⁷, kan men afleiden dat enkel aanwezige leden kunnen stemmen (dit volgde logischerwijze ook al uit de bepalingen “effectief lid – plaatsvervanger”).

Indien het effectief en het plaatsvervangend lid niet aanwezig waren op de vergadering van de Raad nemen zij dus niet deel aan de stemming over het advies. Gezien zij niet betrokken zijn bij de stemming kunnen zij evenmin een eventuele minderheidsnota onderschrijven.

CONCLUSIE:

- 1. Een minderheidsnota kan enkel worden ingediend na goedkeuring van een advies, voordien spreekt men van amendementen/opmerkingen.**
- 2. De minderheidsnota's kunnen enkel worden onderschreven door de leden die betrokken zijn geweest bij de stemming, zijnde de effectieve leden én de plaatsvervangende leden die een effectief lid vervangen voor zover zij aanwezig waren op de Raadsvergadering en hebben deelgenomen aan de goedkeuring van het advies waarop de minderheidsnota betrekking heeft.**

---

⁷ Artikel 15 preciseert dat de stemming gebeurt bij handopsteken (tenzij de stemming geheim is).
Jaarverslag 2016

NOTA 3: Federale Adviesraad voor Ouderen, benoemingen en ontslagen

---

Dit document bevat de richtlijnen voor de benoeming en het ontslag van personen in de Federale Adviesraad voor Ouderen.

1 - Benoemingen voor de Federale Adviesraad voor Ouderen

⇒ WIE ?

De wet van 8 maart 2007 tot oprichting van een Federale Adviesraad voor Ouderen voorziet in zijn artikel 4 §1 dat de Adviesraad is samengesteld uit 50 leden, van wie 25 vaste leden en 25 plaatsvervangers.

!! OPGELET: De vertegenwoordigers van de bevoegde Ministers en de vertegenwoordigers van de ambtenaren-generaal van de bevoegde administraties worden NIET benoemd. Deze worden op vraag van de minister aangeduid door hetzij de minister zelf, hetzij de administratie. De administratie/Minister dient zich dus niet steeds door dezelfde persoon te laten vertegenwoordigen, maar kan dit wijzigen in functie van de materie die in de Raad besproken zal worden.

Het Koninklijk besluit van 4 juni 2012 tot regeling van de samenstelling en van de werking van de Federale Adviesraad voor Ouderen legt striktere regels vast. Zo worden er onder andere voorwaarden gekoppeld aan de benoeming en worden de plaatsen van de Federale Adviesraad voor Ouderen onderverdeeld naargelang het taalgebied, teneinde representatief te zijn voor het hele land.

- Vereisten opgelegd door de regelgeving.

1° Alle leden moeten lid zijn van een bevoegde organisatie inzake seniorenbeleid (ontvankelijkheidsvereiste)

Dit wordt duidelijk bepaald in artikel 2 van het KB van 4 juni 2012.

Het lid zijn van een seniorenorganisatie dient te worden bewezen door een bewijs van lidmaatschap. Dit bewijs van lidmaatschap dient ondertekend te zijn door de voorzitter van de organisatie en dient de naam en het adres van de organisatie te vermelden evenals een opgave van de activiteiten van de organisatie die aantoont dat de organisatie als representatief kan worden beschouwd.

!! OPGELET: De wet bepaalt dat de leden lid moeten zijn van een bevoegde organisatie, er wordt niet gezegd dat de leden vertegenwoordiger zijn van die organisatie.

De kandidatuur dient dus persoonlijk te worden opgestuurd door het lid en niet door de organisatie waarvan de kandidaat lid is.

Er dient tevens te worden opgemerkt dat dit de enige ontvankelijkheidsvereiste is voorzien bij wet voor het zich kandidaat stellen voor de Federale Adviesraad voor Ouderen. De overige vereisten (hierna opgesomd) betreffen allen vereisten waarmee de beleidsmakers rekening moeten houden bij de benoeming van de leden. Daarentegen kan de oproep tot kandidaten nog andere ontvankelijkheidsvereisten opleggen (zie => Procedure)

2° Verdeling per taalgebied.

Artikel 2 van het KB van 4 juni 2012 legt naast het lidmaatschap van een representatieve organisatie inzake seniorenbeleid eveneens een verdeling op per taalgebied teneinde de diversiteit van de Raad te garanderen. De wet bepaalt het volgende:

De Raad telt:

- 4 effectieve leden en 4 plaatsvervangende leden van organisaties inzake seniorenbeleid actief op federaal niveau;
- 10 effectieve en 10 plaatsvervangende leden van organisaties inzake seniorenbeleid actief op het Nederlandstalige taalgebied;
- 8 effectieve en 8 plaatsvervangende leden van bevoegde organisaties inzake seniorenbeleid actief binnen het Franse taalgebied;
- 2 effectieve en 2 plaatsvervangende leden van bevoegde organisaties inzake seniorenbeleid actief in het tweetalige gebied Brussel-Hoofdstad
- 1 effectief en 1 plaatsvervangend lid van bevoegde organisaties inzake seniorenbeleid actief binnen het Duitse taalgebied.

3° Pluralistische en representatieve samenstelling van de Raad

Artikel 4 § 1, laatste lid van de Wet van 8 maart 2007 bepaalt dat de Koning bij de benoeming waakt voor de pluralistische en representatieve samenstelling van de Adviesraad.

Deze bepaling houdt in dat er bij de benoeming van kandidaten rekening zal gehouden worden met de ideologische en filosofische verscheidenheid bij de samenstelling van de Raad.

4° Wet van 20 juli 1990 inzake de evenwichtige verdeling van mannen en vrouwen in de federale adviesorganen

Artikel 2bis §1 van de Wet van 20 juli 1990 bepaalt dat ten hoogste twee derden van de leden van een adviesorgaan van het zelfde geslacht moet zijn.

Hiermee zal men eveneens rekening houden bij de benoeming van de leden.

- Hernieuwbaarheid van het mandaat.

Artikel 4§3, eerste lid van de Wet van 8 maart 2007 bepaalt dat het mandaat hernieuwbaar is. Er worden bovendien geen beperkingen opgelegd op de hernieuwbaarheid. Een lid van de Federale Adviesraad voor Ouderen die zijn mandaat voleindigt ziet kan zich, op voorwaarde dat hij aan de ontvankelijkheidsvereisten voldoet steeds opnieuw kandidaat stellen.

⇒ WANNEER ?

Op welk ogenblik wordt er een benoeming gedaan?

1° Beëindiging van het vierjarig mandaat

“Het mandaat van de effectieve leden en van de plaatsvervangers van de Raad duurt vier jaar en is hernieuwbaar.”

Indien het 4-jarig mandaat van een lid vervalt zal dit lid vervangen worden en zal er een benoeming van een (nieuw) lid plaatsvinden.

2° Ontslag van een lid voor de beëindiging van het vierjarig mandaat

Indien een lid van de Raad ontslag neemt voor het einde van zijn vier jaar durende mandaat, voorziet de wet het volgende (art. 4, §3, tweede lid W. 8 maart 2007).

“Wanneer een lid ontslag neemt voor het einde van zijn vierjarig mandaat, wordt het mandaat van het effectief lid voleindigd door zijn plaatsvervanger”.

Hieruit volgt dat er GEEN nieuwe benoeming zal gebeuren bij het ontslag van een effectief lid. Het mandaat van het effectief lid zal immers worden uitgeoefend door de plaatsvervanger van het effectief lid tot het einde van het vierjarig mandaat van deze laatste.

De wet voorziet niets indien een plaatsvervangend lid van de Federale Adviesraad voor Ouderen zijn ontslag neemt voor de beëindiging van zijn vierjarig mandaat. Uit voorgaande kan echter worden afgeleid dat in dit geval het effectief lid zijn vierjarig mandaat voleindigt zonder plaatsvervangend lid. In dit geval zal er dus evenmin een benoeming plaatsvinden.

Indien er echter een ontslag is van zowel het effectief lid als het plaatsvervangend lid voor het einde van het vierjarige mandaat dient er een benoeming te worden opgemaakt voor de vrijgekomen plaats.

Er mag worden verondersteld dat bij een overlijden dezelfde procedure dient gevolgd te worden als bij een ontslag.

⇒ DUUR

Artikel 4 §3 van de wet van 8 maart 2007 legt de duur van een mandaat vast op 4 jaar.

!! OPMERKING: Wat is de duur van het mandaat indien een effectief lid en zijn plaatsvervangend lid vervangen dienen te worden voor het einde van hun vierjarige mandaat?

Hieromtrent voorziet de wet niets. Er dient wel te worden opgemerkt dat het wenselijk is om in dit geval geen nieuw vierjarig mandaat uit te schrijven, maar een kandidatuur uit te schrijven ter voleindiging van het mandaat van het ontslagnemend effectief en plaatsvervangend lid, teneinde te vermijden dat de Raad na enige jaren geconfronteerd zal worden met een jaarlijkse benoeming van enkele leden.

⇒ PROCEDURE

Hoe gaat een benoeming in zijn werk?

1° Er komt een plaats vrij door ofwel het beëindigen van het vierjarig mandaat, ofwel door het ontslag van een effectief en zijn plaatsvervangend lid voor het beëindigen van het vierjarig mandaat.

2° Ingevolge deze vrijgekomen plaats zal er een oproep tot kandidaten worden gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad. In deze oproep worden de voorwaarden voor het rechtsgeldig indienen van een

kandidatuur opgenomen. Buiten de voorwaarden voorzien bij de wet, zullen volgende ontvankelijkheidsvoorwaarden gesteld worden:

- DOCUMENTEN: Naast het bewijs van een lidmaatschap van een representatieve seniorenorganisatie zal de kandidatuur de naam en het adres van het kandidaat-lid, evenals zijn geslacht dienen te vermelden. Via een curriculum-vitae en een motivatie van de kandidaat zal de kandidaat zijn ervaring dienen aan te tonen in het seniorenbeleid.
- TERMIJN: De oproep tot kandidaten zal een eindtermijn bevatten (ten minste drie maanden) voor het indienen van de kandidaturen. Kandidaturen die ontvangen worden na deze eindtermijn zullen worden geweigerd. Hierbij geldt de datum van de poststempel als bewijs.
- AANGETEKENDE BRIEF: De kandidaturen dienen per aangetekende brief te worden verzonden. Dit om te vermijden dat er betwisting zou ontstaan over de verzenddatum.

Andere voorwaarden die gesteld (kunnen) worden in de oproep tot kandidaten, maar geen ontvankelijkheidsvoorwaarden zijn:

- DOCUMENTEN: Een beschrijving van de rol die het kandidaat-lid uitoefent in de representatieve seniorenorganisatie waarvan hij het lidmaatschap uitoefent en een eventuele motivering van deze organisatie.
- Vermelding of het kandidaat lid zich kandidaat stelt voor de functie van effectief lid of plaatsvervangend lid.
- Meerderheid van de effectieve en plaatsvervangende kandidaten dient ouder te zijn dan 60-jaar.

3° De verschillende kandidaturen worden ontvangen op de FOD Sociale Zekerheid waar deze zullen worden getrieerd alvorens ze naar de voogdijministers (Minister van Pensioenen en Minister van Sociale Zaken) worden gestuurd.

4° De voogdijministers zullen de verschillende kandidaturen bekijken en hierover overleg plegen met de andere bevoegde Ministers (Ministerraad).

5° Een koninklijk besluit op voorstel van de Minister van Pensioenen en de Minister van Sociale Zaken wordt, na overleg in de Ministerraad genomen, waarin de leden van de Federale Adviesraad voor Ouderen zullen benoemd worden.

2 – Ontslagen in de Federale Adviesraad voor Ouderen

Uiteraard is het mogelijk dat leden van de Federale Adviesraad voor Ouderen ontslag nemen voor de voleindiging van hun vierjarig mandaat. Hieronder wordt de procedure voor het nemen van ontslag uiteengezet.

⇒ PROCEDURE

1° Het lid moet persoonlijk zijn ontslag indienen

Zoals reeds vermeldt onder het punt “Benoemingen” wordt het lid ten persoonlijke titel benoemd en dus niet als vertegenwoordiger van de seniorenorganisatie waarvan hij het lidmaatschap dient te bewijzen. Dit heeft enkele gevolgen:

- Het lid dient zelf zijn ontslag kenbaar te maken aan de Federale Adviesraad voor Ouderen. Een ontslag ingediend door de organisatie waarvan het lid het lidmaatschap heeft bewezen wordt niet beschouwd als een ontslag.
- Gezien het lid ten persoonlijke titel wordt benoemd, is het lid niet verplicht om ontslag te nemen wanneer hij geen lid meer is van de seniorenorganisatie waarvan hij het lidmaatschap heeft bewezen. Dit lid kan zijn vierjarig mandaat beëindigen. Uiteraard dient hij voor een eventuele herbenoeming opnieuw het lidmaatschap te kunnen voorleggen van een representatieve seniorenorganisatie.
- Bij ontslag van een lid kan de seniorenorganisatie waarvan het lid het lidmaatschap heeft bewezen geen nieuwe kandidaat voorstellen. Er zal slechts een benoeming gebeuren wanneer zowel het effectief lid als het plaatsvervangend lid ontslag hebben genomen en in dit geval zal de procedure voor een benoeming gebeuren. Er dient dus een nieuwe oproep tot kandidaten te worden uitgeschreven overeenkomstig de hiervoor beschreven procedure waaraan alle personen die voldoen aan de ontvankelijkheidsvoorwaarden zullen kunnen deelnemen.

De wetgeving vermeldt geen enkele vormvoorwaarde om het ontslag in te dienen. Om latere betwistingen te vermijden dient het ontslag echter schriftelijk gemeld te worden (e-mail of niet-aangetekende brief volstaat, geen SMS) aan het secretariaat, die de voogdijministers en de (onder)voorzitter van de Raad op de hoogte zal brengen van het ontslag.

2° Wanneer gaat het ontslag in?

Het ontslag zal ingaan vanaf de datum waarop het ontslag ontvangen wordt op het secretariaat. Het ontslag zal eveneens besproken worden met de voogdijminister(s) en op het Bureau van de Raad, waarna het lid dat ontslag heeft genomen een mail zal ontvangen waarin vermeldt wordt dat het ontslag is aanvaard en waarin het lid wordt bedankt voor zijn bewezen diensten.

!! OPGELET: Het ontslag uit de Federale Adviesraad voor Ouderen kan nog worden teruggetrokken tot op het ogenblik van het ontvangen van de mail waarin het ontslag bevestigd wordt. Hierna kan (ondanks dat het lid niet vervangen zal worden indien zijn effectief lid/plaatsvervangend lid niet mee ontslag neemt) er niet meer worden teruggekomen op het ingediende ontslag. Uiteraard kan het betrokken lid opnieuw zijn kandidatuur stellen bij een nieuwe oproep tot kandidaten.

3° Vervanging van het ontslag

Het effectief lid dat ontslag neemt zal vervangen worden door zijn plaatsvervanger. Het plaatsvervangend lid dat ontslag neemt zal niet worden vervangen, hier zal het effectief lid het vierjarig mandaat beëindigen zonder plaatsvervanger.

Indien zowel het effectief lid als zijn plaatsvervanger ontslag neemt, zal er een nieuwe oproep tot kandidaten gebeuren (zie hoger).

FAVO

Federale Adviesraad voor Ouderen

Verantwoordelijk Uitgever

Steven Boelens

© 2017 FEDERALE ADVIESRAAD VOOR OUDEREN

Administratief Centrum Kruidtuin
Finance Tower
Kruidtuinlaan 50, bus 125
1000 Brussel

E-mail: favo-ccfa@minsoc.fed.be
Website : www.adviesraadouderen.belgium.be

D/2017/10.770/7 (print)
D/2017/10.770/8 (web)